

Znanstveni skup

„U ČAST
SLAVE GRUBIŠIĆA:
ŠIBENIK
KROZ
STOLJEĆA”

Knjižica sažetaka

Znanstveni skup
„U ČAST SLAVE GRUBIŠIĆA: ŠIBENIK KROZ STOLJEĆA”

MGŠ

100 godina Muzeja grada Šibenika

100 godina Muzeja grada Šibenika

Znanstveni skup
„U ČAST SLAVE GRUBIŠIĆA:
ŠIBENIK KROZ STOLJEĆA”

Šibenik, 23. – 25. rujna 2026.

Knjižica sažetaka i program

ORGANIZATORI

Muzej grada Šibenika

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Zagrebu,
Odsjek za povijesne znanosti

MUZEJ GRADA ŠIBENIKA
Šibenik City Museum

CROATIAN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS

HRVATSKA AKADEMIIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Šibenik, 2026.

ZNANSTVENI ODBOR

Prof. dr. sc. Josip Belamarić
(Institut za povijest umjetnosti
– Centar Cvito Fisković, Split)

Bruno Brakus, mag. hist.
(Muzej grada Šibenika)

Akademik Stjepan Ćosić
(Institut za istraživanje migracija, Zagreb)

Prof. dr. sc. Josip Faričić
(Sveučilište u Zadru)

Dr. sc. Damir Karbić
(Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne
i društvene znanosti HAZU u Zagrebu)

Dr. sc. Iva Kurelac
(Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne
i društvene znanosti HAZU u Zagrebu)

Marina Lambaša, dipl. pov. um.
(Muzej grada Šibenika)

Mr. sc. Nataša Mučalo
(Državni arhiv u Šibeniku)

POKROVITELJI

Grad Šibenik

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske

PARTNER

Javna ustanova u kulturi Tvrđava kulture Šibenik

GRAD ŠIBENIK

Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media
Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija

Znanstveni skup
„U čast Slave Grubišića: Šibenik kroz stoljeća”
Šibenik, 23. – 25. rujna 2026.

PROGRAM

Utorak, 22. rujna 2026.
(Muzej grada Šibenika)

20:00

Okupljanje sudionika skupa uz piće dobrodošlice

1. DAN

Srijeda, 23. rujna 2026.
(Muzej grada Šibenika)

09:00 – 09:30

Registracija sudionika

09:30 – 10:30

Pozdravni govori i svečano otvaranje skupa

10:30 – 10:45

Stanka

10:45 – 11:45

1. SEKCIJA

Predsjednik akademik Stjepan Ćosić

U čast Slave Grubišića

Marijana Klisović

Razvoj Muzeja grada Šibenika u vrijeme Slave Grubišića: preseljenje u Kneževu palaču i realizacija prvog stalnog postava

Bruno Brakus

Slavo Grubišić i objavljivanje povijesnih izvora

Tomislav Galović

Pisana kultura u Šibeniku u srednjem vijeku i historiografski opus Slave Grubišića

Marina Lambaša

Donacija Borisa Baranovića Baila: od prijateljstva do dugogodišnjeg muzejskog dobrotvorstva

11:45 – 12:00

Stanka

12:00 – 12:45

2. SEKCIJA

Predsjedat Damir Karbić

Kulturna povijest I: heraldika i arhivistika

Akademik Stjepan Ćosić

Heraldika Federica Galvanija

Draženka Požar-Perković

Fondovi i zbirke Državnog arhiva u Šibeniku kao izvori za istraživanje povijesti grada Šibenika

Nataša Mučalo

Arhiv Divnić – bilješke o povijesti obiteljskog fonda

12:45 – 13:00

Rasprava

13:00 – 14:00

Ručak

14:00 – 15:00

3. SEKCIJA

Predsjedat Tomislav Galović

Kulturna povijest II: istaknuti intelektualci i njihovi kulturni krugovi

Tamara Tvrtković

„Mali krug velikih ljudi”: adresati u posvetama i predgovorima u djelima Ivana Tomka Mrnavića

Daniel Premerl

Ivan Tomko Mrnavić i njegov zagrebački trag

Boško Knežić

„(...) alla povera patria nostra”: šibenske teme u epistolaru Tommaseo – de Visiani

Marinko Šišak

Dva osebujna Skradinjanina, Ivan Andrović i Lujo Marun: njihove sudbine i prepiska

15:00 – 15:15

Rasprava

2. DAN

Četvrtak, 24. rujna 2026.

(Kuća umjetnosti Arsen)

09:00 – 10:00

4. SEKCIJA

Predsjedatelj Ante Birin

Političko-ekonomska i crkvena povijest

Josip Pavić

Nova domišljnja o templarskoj utvrdi u Šibeniku

Mladen Ančić

Stvarnost Šibenske biskupije i značenje papinskoga priznanja njezina postojanja

Damir Karbić

Strukture vlasti u šibenskoj komuni u 13. i 14. stoljeću i njihovi nosioci

Zdenko Dundović

Prilog poznavanju ekonomske prošlosti Šibenske biskupije u 16. stoljeću

10:00 – 10:15

Rasprava

10:15 – 10:30

Stanka

10:30 – 11:30

5. SEKCIJA

Predsjed Branka Grbavac

Pravna povijest I

Tomislav Popić

Refleksije o trinaestostoljetnom Šibenskom statutu

Dževad Drino

Povelje bosanskih vladara i velikaša gradu Šibeniku kao pravni izvor

Antun Nekić

Crkva sv. Lovre u Morinjama i njeni patroni u 15. stoljeću

Željko Bartulović

O vlasništvu nad nekretninama u Statutu grada Šibenika iz 1608.

11:30 – 12:15

6. SEKCIJA

Predsjed Zoran Ladić

Pravna povijest II

Branka Grbavac

Šibensko javno bilježništvo u 14. stoljeću

Vilma Pezelj

Neka pitanja kaznenopravnog položaja žene u srednjovjekovnom Šibeniku

Henrik-Riko Held

Žene u šibenskim glagoljskim oporukama (1637. – 1713.)

12:15 – 12:30

Rasprava

12:30 – 13:30

Ručak

13:30 – 14:15

7. SEKCIJA

Predsjednik Kristijan Juran

Društvena povijest I

Zoran Ladić i Damir Sisgoreo

Stranci, došljaci i doseljenici u šibenskoj komuni u kasnome srednjem vijeku

Goran Budeč i Sanja Miljan

Tragom obitelji Tavelić: povijest šibenske patricijske obitelji u 14. i 15. stoljeću

Ante Birin

Ser Ilija Linjičić (u. 1457.): portret šibenskoga patricija

14:15 – 14:30

Stanka

14:30 – 15:15

8. SEKCIJA

Predsjednik Mladen Ančić

Društvena povijest II

Filip Novosel

Između rata i bolesti: Šibenik i epidemija kuge u Dalmaciji 1649. – 1650. godine

Iva Kurelac

Matej Izaro i njegova uloga u dalmatinskoj i šibenskoj povijesnici druge polovice 16. i 17. stoljeća

Tomasz Jacek Lis

Promjene gradskih elita u dalmatinskim gradovima (1797. – 1918.)

15:15 – 15:30

Rasprava

3. DAN

Petak, 25. rujna 2026.

(Kuća umjetnosti Arsen)

09:00 – 10:00

9. SEKCIJA

Predsjedatelj Darka Bilić

Šibenik i Osmanlije

Kristijan Juran

Ivan Ručić – šibenski trgovac, obavještajac i izbavitelj porobljenih kršćana i muslimana u središnjoj trećini 16. stoljeća

Vjeran Kursar

Grad na ušću Krke viđen iz prijestolnice na Bosporu: Šibenik u osmanskim izvorima ranog novog vijeka

Marko Rimac

Šibensko-skradinski kotar između osmanske i mletačke katastarske prakse

Lovorka Čoralić

Šibenčani u elitnoj mletačkoj postrojbi *Cavalleria Croati* u 18. stoljeću

10:00 – 10:15

Rasprava

10:15 – 10:30

Stanka

10:30 – 11:15

10. SEKCIJA

Predsjedatelj Danko Zelić

Umjetnička baština I: kiparstvo, slikarstvo i obrt

Josip Belamarić

Romanički kip Gospe s Djetetom u samostanu sv. Luce

Đurdina Lakošeljac

Šibenske bratovštine kao naručitelji zlatarskih radova u 15. stoljeću

Milan Pelc

Titianus inuen. Martinus Ruota Sebenzan F. – Martin Rota Kolunić i Tizian

11:15 – 12:00

11. SEKCIJA

Predsjedatelj Milan Pelc

Umjetnička baština II: sakralna arhitektura

Danko Zelić

U sjeni Katedrale: o sakralnom krajobrazu srednjovjekovnog Šibenika

Josip Ćuzela

Sakralna arhitektura Šibenika u 17. stoljeću

Ivo Glavaš

O vremenu gradnje i dovršetka šibenske crkve sv. Nikole

12:00 – 12:15

Rasprava

12:30 – 13:30

Ručak

13:30 – 14:30

12. SEKCIJA

Predsjedatelj Josip Belamarić

Umjetnička baština III: fortifikacijska i druga javna arhitektura

Ana Šverko

Šibenske utvrde na kartama iz prve polovice 16. stoljeća

Andrej Žmegač

Sv. Nikola – utvrda kojoj su se divili

Darka Bilić

Državne građevine u Šibeniku prema Katastiku i Inventaru iz 1789. godine

Danka Radić

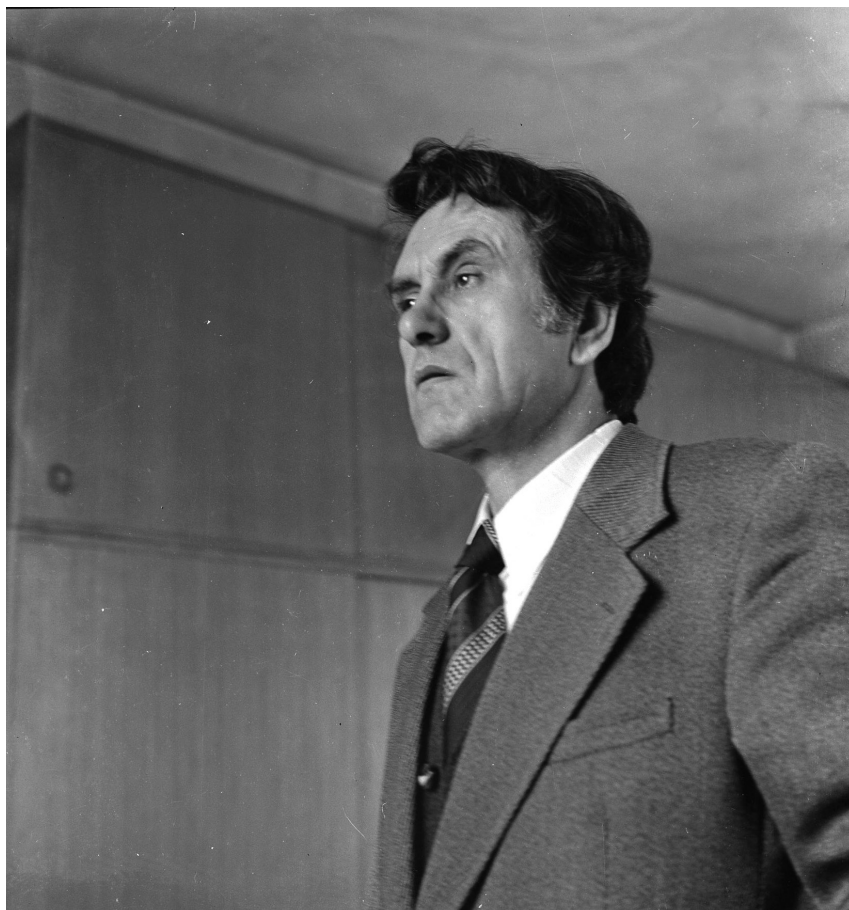
Djelatnost arhitekta dr. Josipa Slade-Šilovića u Šibeniku i okolici

14:30 – 14:45

Rasprava

14:45 – 15:00

Zatvaranje skupa

Slavo Grubišić na dočeku nove, 1974. godine u Muzeju grada Šibenika
(dokumentacija Muzeja grada Šibenika)

Slavo Grubišić

Profesor Slavo Grubišić bio je izvanredno produktivan čovjek, produktivan i po opsegu i po sadržaju svoga djela. Vječno u pokretu, vazda u projektima, uvijek u planovima, njegova duboka produhovljena duša i njegov asketski, krhki lik neprestano su akumulirali snagu što je gonila naprijed, do kraja, da bi ponovno stvarala i davala. Pa ipak, čovjek se ne može oteti dojmu da njegovo djelo, svi brojni ispisani i, još više, samozatajno redigirani i recenzirani reci, ne predstavljaju šjor Slavu u onom bitnom, ljudskom smislu. Ti su reci nusprodukt, dakako, izvanredno važni, prevažni, ali ipak nusprodukti jedne izvanserijske osobnosti, koje je najsnažnije očitovanje sama biografija – dakako, onaj unutarnji, duhovni i duševni, intelektualni i mudrosni, pejisaž što je proživio šjor Slavin cjelokupni život, zračeci uokolo poput snažne luči.

Svekolikom njegovom opusu usprkos, ili upravo stoga, stoji Slavo Grubišić kao *doctor universalis*, duh tako bogat i dovoljno koncentriran da se u njemu odrazi samosvijest njegova doba. Stoji, da se poslužimo Slavinom sintagmom, i ono učeno neznanje, koje, iako nadasve strasno i zanosno, nastoji objektivno – ne u apstraktnoj povijesti, nego ponajprije u zbiljskom pojedincu – iznaći ono što je u čovjeku najviše i najniže, njegove ponore i uzlete, nježnosti i zvjerstva, snove i proturječja. Svakom je vremenu, i svakom gradu, odnosno komuni, kao zajednici, potreban takav promatrač i tumač preko kojega se, kako smo rekli, odražava svijest vremena. Suvremenik obično ne vidi nekoji povijesni događaj kao cjelinu, nego uvijek u fragmentima. Promatrana iz vremenske perspektive (ili s famozne povijesne distance), zbivanja su uvijek jasnija, razvidnija. Ono nesvjesno i iracionalno, muklo i mračno, nedokučivo i neuhvatljivo, koje unatoč svim shemama, hermeneutikama i filozofijama povijesti izmiče našem razumijevanju, nalazilo je u šjor Slavi svoga sveobuhvatnog i vjerodostojnog tumača.

Upravo kao autentični intelektualac, i upravo kao skeptični filozof povijesti, koji se ne klanja nikakvim idolima, ponajmanje onima trga i dnevne politike, Slavo je Grubišić znao da povijest nije teren (ili igralište, iliti pozornica) osobito pogodan za sreću, pogotovo na ovim našim prostorima, što ih je još Krleža literarno prokazao kao tamni vilajet. I kao čovjek koji je, uostalom, borhesovski opetovao životni usud mnogih svojih predšasnika (u širokom luku od Dinka Zavorovića do don Krste Stošića), provevši dobar dio svoje muževne dobi u unutarnjem izgnanstvu, i kao povjesnik, odnosno praktično promatrač, koji je životu pristupao s trpkom

melankolijom i tvrdom skepsom, Slavo je Grubišić od najranijih dana – i kao gimnazijski Vergilije, i kao ravnatelj ustanove koja personificira dobri duh Krešimirova grada i hrvatske kulture – prozreo da je ljudski bitak nesavršen. Još ranih osamdesetih godina matematičkom je preciznošću predviđao bespuća devedesetih i tezu o kraju povijesti. Kao empirik – dakle pesimist – znao je da je život tegobna i neuhvatljiva stvar, a povijest – kao *summa summarum* očitovanja života – još i više.

Upravo stoga, ma koliko to u prvi mah izgledalo proturječno i po izričaju anakrono, Slavo je Grubišić bio posljednji šibenski humanist. I mimo raznih „novih povijesti” što su netom zavladaile u historiografijama diljem svijeta, šjor Slavo je bio svestrani tumač svih vremena i svih društvenih slojeva, obrazovanih i neukih, gospode i težaka, starih i mladih, koji je i modernom čovjeku, sklonom tipično novovjekom zaboravu povijesti, otkrivao i ogoljavao njegovo mjesto i bačenost u vremenu i prostoru. Iznimna dara zapažanja i sjajne moći sintetiziranja, Slavo je Grubišić sažimao u svojim djelima, u svojoj renesansno bogatoj unutarnjoj biografiji, najbolje od šibenskoga narodnog, pučkog, pomalo puritanskog, ponosnog duha. I neka na upit o rečenome šibenskom duhu bude dopuštena mala tautologija: najbolje od šibenskog duha, to je, među ostalim, sveobuhvatnost Antuna Vrančića ili Nikole Tommasea, filozofska skepsa Ivana Polikarpa ili Ive Brešana, metodičnost Fausta Vrančića i Roberta Visianija ...*Genius loci* Šibenika utjelovljen je u šjor Slavi i, dosljedno tautološki, šjor Slavo je autentični izraz dobrog, humanističkog, pomalo zaboravljenog Šibenika.

Othode, dakle, uz naše najdublje štovanje, posljednja gospoda duha i čuvari duše Šibenika.

(Milivoj Zenić, iz knjige *Šibenik, srcem i umom*, 2016.)

Slavo Grubišić na otvorenju izložbe u atriju Muzeja grada Šibenika
(dokumentacija Muzeja grada Šibenika)

Stvarnost Šibenske biskupije i značenje papinskoga priznanja njezina postojanja

Autor polazi od činjenice da je Šibenska biskupija realno uspostavljena više od dva desetljeća prije papinskoga priznanja toga čina. U vezi s tim razmatra sačuvane dokumente koji govore o biskupima i njihovoj djelatnosti od 1274. godine nadalje. S druge strane, autor upozorava i na otpor koji je etablirana crkvena hijerarhija, a tu u prvome redu misli na trogirске biskupe i njihovo svećenstvo, iskazala glede priznanja biskupije te upozorava na generalna stajališta papinske kurije u takvim situacijama. Konačno, predmet su raščlambe i okolnosti u kojima je papinstvo 1298. konačno priznalo uspostavu biskupije. Autor zaključuje, unatoč stajalištu koje je općeprihvaćeno u historiografiji, da biskupija nije uspostavljena 1298., već 1274. Činom papinskoga priznanja stvarnost je tek podvedena pod norme kanonskoga prava.

Ključne riječi: biskupija, papinstvo, kanonsko pravo, Šibenik

Mladen Ančić (1955.) završio je studij povijesti na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Sarajevu 1982. godine. Zvanje magistra povijesti stekao je 1985. obranivši magistarsku radnju na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Beogradu, a zvanje doktora povijesnih znanosti 1996. obranivši doktorsku disertaciju na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1987. radio je kao asistent na Institutu za istoriju u Sarajevu, a od 1993. do 2008. kao asistent, pa znanstveni suradnik i na koncu viši znanstveni suradnik u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru. Od 2008. do umirovljenja 2022. radio je, prvo kao izvanredni profesor, potom redoviti profesor, pa redoviti profesor u trajnome zvanju, na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru. Nakon odlaska u mirovinu na toj je instituciji izabran u zvanje *professor emeritus*. Tijekom karijere objavio je više od deset knjiga (monografija, rasprava, građe i uredničkih zbornika), više od šezdeset znanstvenih rasprava u raznim časopisima i zbornicima u Hrvatskoj, BiH, SFRJ, Italiji, Njemačkoj, Engleskoj, Turskoj i Australiji. Izlagao je na brojnim međunarodnim znanstvenim konferencijama i skupovima u Hrvatskoj, BiH, SFRJ, Italiji, Mađarskoj i Australiji. Predmeti njegova znanstvenoga interesa poglavito su srednjovjekovna povijest širokoga prostora istočnoga Jadrana i njegova zaleđa te nacionalizam i njegova veza s historiografijom.

O vlasništvu nad nekretninama u Statutu grada Šibenika iz 1608.

Statut grada Šibenika iz 1608. usvaja srednjovjekovno shvaćanje podijeljenog vlasništva, odnosno razlikuje vlasništvo više vlasnika nad istom nekretninom. Mletačka Republika ima vrhovno vlasništvo (*dominium eminens*) i nadzire grad, koji upravlja svojim nekretninama, izravno vlasništvo (*dominium directum*). U radu se analizira davanje nekretnina u zakup, pravo komune na imovinu bez ostavitelja, upravljanje javnim dobrima grada (javnim putovima, lukom, vodom, neobrađenim zemljištem), što je skupno vlasništvo. Korisnici zemljišta imaju koristovno vlasništvo (*dominium utile*), uz ograničenja u javnom interesu. Postoji i zakup zemljišta u kojem obrađivač ne ostvaruje stvarna prava (napolica, kolonat). U Statutu su vidljivi novi utjecaji – recepcije rimskog prava. Zemljište je temelj gospodarstva komune pa se normiraju javna prodaja i drugi oblici otuđenja, preuzimanje nekretnine dužnika i prigovor vjerovnika kada dužnik otuđi imovinu. Srednjovjekovno pravo poznaje tzv. obiteljsku imovinu u kojoj je otac-upravitelj ograničen pravima ostalih članova obitelji pa se u radu obrađuju emancipacija sina i podjela imovine, razbaštinjenje djece i nužni nasljedni dio, imovina supruge i kćeri i pravo rođaka. U odnosima države i gradske komune spram Crkve i crkvenih osoba često se ograničava pravo stjecanja nekretnina i nadzire upravljanje njima. Uz prevoditelja Zlatka Herkova, Slavo Grubišić dao je znatan doprinos objavljivanju Šibenskog statuta, što je to vrela šibenske i hrvatske pravne povijesti učinilo dostupnim čitateljima.

Ključne riječi: Statut grada Šibenika, 1608., stvarna prava, nekretnine, podijeljeno, skupno i obiteljsko vlasništvo

Željko Bartulović rođen je 1962. u Rijeci. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Rijeci 1986., a doktorirao 1998. na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Predstojnik je Katedre za povijest prava i države na Pravnom fakultetu u Rijeci, na kojoj predaje više pravnopovijesnih predmeta. Bio je suradnik u nastavi na pravnim fakultetima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Samostalno ili u koautorstvu napisao je sedam knjiga i oko sto dvadeset znanstvenih radova iz povijesti prava i države. Održao je tristotinjak izlaganja na znanstvenim skupovima i javnih predavanja. Sudionik je Erasmus+ i CEEPUS razmjene i redoviti sudionik Kongresa

povjesničara ASEEEES-a u SAD-u. Član je Nadzornog odbora Matice hrvatske i strukovnih udruga pravnika i povjesničara. Bio je član uredništva ili glavni urednik više znanstvenih časopisa u Hrvatskoj i inozemstvu. Dobitnik je Zlatne plakete „Grb Grada Rijeke” 2015. i Srebrne plakete Sveučilišta u Rijeci 1986.

Romanički kip Gospe s Djetetom u samostanu sv. Luce

Izlaganje o romaničkom kipu Gospe s Djetetom u samostanu sv. Luce, izrađenom od bojene pečene zemlje, kani kritički preispitati dosadašnje interpretacije i ponuditi nova tumačenja. Posebna pozornost posvetit će se stilskim značajkama, mogućoj preciznijoj dataciji i, ponajprije, rekonstrukciji izvornog izgleda i funkcije kipa u liturgijskom i devocionalnom kontekstu. Cilj je sagledati taj iznimni artefakt u širem okviru romaničke plastike na jadranskoj obali.

Ključne riječi: Gospa s Djetetom u samostanu sv. Luce, samostan sv. Luce, romnika, romanička plastika na jadranskoj obali

Josip (Joško) Belamarić dugogodišnji je voditelj Instituta za povijest umjetnosti u Splitu i profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti Sveučilišta u Splitu, onedavna znanstvenik *emeritus* Instituta za povijest umjetnosti. Od 1991. do 2009. bio je ravnatelj Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Dalmacije. Magistrirao je i doktorirao na Sveučilištu u Zagrebu. Objavio je niz knjiga, studija i članaka o urbanoj povijesti umjetnosti, arhitekturi i urbanizmu rane moderne Dalmacije. Vodio je konzervatorske radove u Dalmaciji i uredio brojne izložbe. U Villa I Tatti, Harvardskom centru za studije talijanske renesanse, bio je gostujući profesor u drugom semestru akademske godine 2015./2016., u Getty Research Institute šest je mjeseci, počevši od listopada 2017., bio gostujući istraživač, a u Kunsthistorisches Institut u Firenci gostujući znanstvenik u proljetnom semestru 2019. Najnovije priznanje dobio je 2023. godine kada mu je dodijeljena nagrada *Vicko Andrić* za životno djelo, za izniman doprinos očuvanju kulturne baštine Hrvatske. U proteklom mandatu bio je član Hrvatskog vijeća za kulturna dobra.

Državne građevine u Šibeniku prema Katastiku i Inventaru iz 1789. godine

U izlaganju se razmatra korpus državnih građevina u Šibeniku u završnim desetljećima 18. stoljeća na temelju Katastika i Inventara državnih građevina mletačke provincije Dalmacije i Albanije iz 1789. godine, nastalih po nalogu generalnog providura Angela Mema IV. Riječ je o administrativnim dokumentima u kojima su na sustavan način evidentirane državne građevine u pojedinim gradovima i na teritorijima koji im pripadaju, s podacima o izgledu, namjeni i građevinskom stanju svake od tih građevina i popisom njihove unutarnje opreme. Polazeći od tih dokumenata, izlaganje ima za cilj ustanoviti koje je građevine Mletačka Republika posjedovala u Šibeniku u kasnom 18. stoljeću, rekonstruirati njihovu prostornu organizaciju i namjenu i analizirati stupanj njihove očuvanosti. Opise šibenskih državnih građevina sastavio je inženjer poručnik Ivan Nikola Nakić. Njegovi zapisi omogućuju uvid u stanje državnog graditeljskog fonda u Šibeniku uoči sloma mletačke vlasti. Formiranjem Katastika i Inventara 1789. godine, u Šibeniku je prvi put uspostavljena administrativna dužnost kvartir-mastra (tal. *quartier mastro*), državnog službenika odgovornog za sustavni nadzor nad državnim građevinama, dok je takva praksa već ranije bila uvedena u gradovima Zadru, Splitu i Kninu. Time se Šibenik uključio u širi sustav nadzora nad državnim nekretninama na području mletačke istočnojadranske provincije i upravljanja njima.

Ključne riječi: Mletačka Republika, državne građevine, Angelo Memo, generalni providur, nekretnine, obnova, Šibenik, javne građevine

Darka Bilić viša je znanstvena suradnica na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Usavršavala se na Sveučilištu Harvard i u Villi I Tatti. Vodila je i sudjelovala u nizu istraživačkih projekata posvećenih arhitektonskoj baštini ranonovovjekovnog Jadrana te aktivno surađuje na međunarodnim projektima. Njezin znanstveni interes usmjeren je na arhitekturu ranoga novog vijeka na istočnojadranskoj obali, s posebnim naglaskom na ulozi Mletačke Republike u oblikovanju izgrađenog prostora.

Ser Ilija Linjičić (u. 1457.): portret šibenskoga patricija

Pripadnik ugledne šibenske plemićke obitelji Linjičić (*Lignicich*), koja je, prema Fridriku Antunu Galvaniju, potjecala iz Bosne, *ser* Ilija je u drugoj četvrtini 15. stoljeća imao zapaženu ulogu u javnom životu grada. Njegov prvi poznati spomen potječe iz 1434. kada ga nalazimo među članovima šibenskoga izaslanstva koje je s cetinskim knezom Ivanišem Nelipčićem trebalo razriješiti međusobne razmirice i utvrditi međusobnu granicu. Kao učena osoba, obnašao je službu gradskog egzaminatora, a 1438. spominje se i kao jedan od trojice članova povjerenstva kojemu je šibenski knez naložio izradu nove redakcije reformacija Šibenskoga statuta. Osim te službe, Ilija je obnašao i druge gradske dužnosti, uključujući i onu rektora, te je u više navrata bio u diplomatskoj službi komune. Također, pred kraj života utemeljio je novo naselje na otoku Murteru: Betinu, a zajedno s bratom Jurjem spominje se kao utemeljitelj i patron crkve sv. Lovre u Morinju. Aktivno sudjelujući u javnom i gospodarskom životu grada, Ilija Linjičić pojavljuje se u brojnim onodobnim bilježničkim spisima kao stranka u pravnim poslovima, svjedok, zastupnik, nadležni službenik ili vlasnik nekretnina koje su služile kao međaši. Zahvaljujući tim podacima, moguće je proširiti znanje o njegovu javnom djelovanju, pratiti njegovu poduzetničku aktivnost i rekonstruirati njegove privatne i poslovne veze i u konačnici dobiti cjelovitiju biografiju toga istaknutog pripadnika srednjovjekovnoga šibenskoga plemstva.

Ključne riječi: Ilija Linjičić, biografija, Šibenik, Dalmacija, kasni srednji vijek, 15. st.

Dr. sc. Ante Birin znanstveni je savjetnik u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu i suradnik na tekućem znanstveno-istraživačkom projektu *Zajednice, komunikacije i društvene mreže u hrvatskom srednjovjekovlju i ranomodernom dobu (COMNET)*, koji provodi ustanova u kojoj radi. Bavi se srednjovjekovnom poviješću, s težištem na istraživanju povijesti plemićkog roda Nelipčića i urbane povijesti dalmatinskih gradova Šibenika i Skradina. Autor je više znanstvenih radova posvećenih spomenutim temama, knjiga *Statut grada Skradina* (2002.), *Šibenski bilježnici – Bonmatej iz Verone (1449. – 1451.)* (2016.) i *Šibenski bilježnici – Juraj de Dominicis (1469. – 1470.)* (2018.) i nekolicine osnovnoškolskih i srednjoškolskih udžbenika. Član je uredništva časopisa *Povijesni prilozi* (od 2009.) i uredništva za povijesnu literaturu u izdavačkoj kući Alfa d. d. (od 2017.).

Slavo Grubišić i objavljivanje povijesnih izvora

Jedan od važnijih aspekata stručnog djelovanja Slave Grubišića kao povjesničara i kao ravnatelja Muzeja grada Šibenika bilo je objavljivanje povijesnih izvora. Prošlost Šibenika i njegova područja dokumentirana je mnoštvom arhivske građe, koja se većim dijelom nalazi ili se nalazila izvan Šibenika, što je istraživačima otežavalo pristup toj građi i njezino korištenje. Kod objavljivanja izvora u obzir je uziman interes istraživača i razina obrađenosti nekog izvora ili povijesnog razdoblja kojeg je taj izvor dokumentirao. Muzej je pritom surađivao s eminentnim stručnjacima: povjesničarima, povjesničarima umjetnosti i filolozima. Među objavljenim izvorima posebno se ističu *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika (Volumen statutorum legum, et reformationum civitatis Sibenici)*, *Šibenski diplomatarij (Diplomatarium Sibenicense)* i djelo glasovitog šibenskog humanista Jurja Šižgorića *O položaju Ilirije i o gradu Šibeniku (De situ Illyriae et civitate Sibenici)*. Teško je precijeniti važnost *Knjige statuta, zakona i reformacija grada Šibenika*, često nazivane jednostavno „Šibenski statut”, kao izvora ne samo za pravnu povijest grada, već i za poznavanje njegove svakodnevice, administracije, mentaliteta i socijalnih i ekonomskih struktura u razdoblju o kojemu taj dokument svjedoči. Skup statuta i drugih pravnih propisa šibenske komune nastajao je tijekom nekoliko stoljeća djelovanja Velikog vijeća šibenske komune, a tiskan je u Veneciji 1608. Kritičko izdanje te verzije Statuta Muzej je objavio 1982. Tekst je za objavu pripremio glasoviti pravni povjesničar i leksikograf dr. sc. Zlatko Herkov, koji ga je preveo na hrvatski jezik i napisao znanstveni osvrt, s popratnim priložima i kazalima. *Šibenski diplomatarij*, zbornik isprava izuzetno važnih za povijest Šibenika, koje su nastale u gradu ili se sadržajem odnose na njega, objavljen je 1986., a za tisak su ga pripremili ugledni povjesničari dr. sc. Josip Barbarić i dr. sc. Josip Kolanović. Šižgorićevo djelo, s izvornim tekstom, prijevodom na hrvatski akademika Veljka Gortana i pogovorom Ante Šupuka, tiskano je 1981.

Ključne riječi: Šibenik, Slavo Grubišić, Muzej grada Šibenika, objavljeni izvori, pravna povijest

Bruno Brakus viši je kustos u Kulturno-povijesnom odjelu Muzeja grada Šibenika. Diplomirao je povijest na Sveučilištu u Zadru, stekavši stručno zvanje magistra struke. U šibenskom muzeju vodi pet zbirki. Kao povjesničar, u ustanovi u kojoj radi nadležan je za dugi period od prvog pisanog spomena Šibenika 1066. do pada Mletačke Republike 1797. Autor je izložbe i pratećeg kataloga *Šibensko solarstvo – sol kao izvor bogatstva Šibenika*, u kojima je prikazao razvoj šibenskog solarstva, ekonomske grane iznimno važne u povijesti grada, i analizirao njegov utjecaj na povijest Šibenika u svjetlu mletačke političke ekonomije. Autor je kataloga i izložbe *ARMA – Izbor oružja iz fundusa Muzeja grada Šibenika*, u kojima je dao pregled oružja od prapovijesti do 20. stoljeća, i *Kataloga Kartografske zbirke Muzeja grada Šibenika*, u kojemu je kataloški obradio cijelu tu zbirku. Sudjelovao je u pripremanju brojnih izložaba i publikacija u izdanju Muzeja grada Šibenika. Autor je nekoliko stručnih i znanstvenih radova.

Goran Budeč

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti, Odsjek za povijesne znanosti, Zagreb | goranbudec@gmail.com

Sanja Miljan

Hrvatski institut za povijest, Zagreb | sanja.miljan13@gmail.com

Tragom obitelji Tavelić: povijest šibenske patricijske obitelji u 14. i 15. stoljeću

Isprave iz 14. i 15. stoljeća, nastale u jeku demokratizacije sastavljanja isprava, omogućuju nam detaljnu studiju o šibenskoj patricijskoj obitelji Tavelić. Konzultiranjem tih izvora pokušat ćemo rekonstruirati povijest obitelji Tavelić, koja je pripadala starom šibenskom patricijatu iz toga vremena. Bavit ćemo se pitanjem njezina rodonačelnika i znamenitim pripadnicima, rekonstrukcijom njihovih ženidbenih veza i političkim aktivnostima pojedinih članova koji su tijekom turbulentnog kasnog srednjeg vijeka morali balansirati između vjernosti kruni sv. Stjepana i realnosti koju je označila okruženost Mletačkom upravom. Posebna pozornost posvećena je odnosu pojedinih članova obitelji prema franjevačkom redu, posebice zbog mučeništva sv. Nikole Tavelića. Nikola nije bio jedini član te obitelji koji je dao primjer svojoj zajednici, pronađene su isprave koje otkrivaju detalje sudjelovanja dvojice njezinih pripadnika, *ser Šimuna* i *ser Ivana*, u križarskom pohodu protiv Osmanlija 1463. godine na poziv pape Pija II. Istaknut će se i širi politički kontekst križarskog pohoda. Budući da su u tom pohodu oba smrtno stradala, što je zasigurno bio ogroman gubitak za obitelj, postavlja se i pitanje točnog nasljeđivanja unutar obitelji prije i nakon tog nemilog događaja. Naposljetku, treba naglasiti da će studija o obitelji Tavelić u 14. i 15. stoljeću poslužiti i kao model istraživanja drugih šibenskih patricijskih obitelji u kasnome srednjem vijeku.

Ključne riječi: šibenska patricijska obitelj Tavelić, pravne isprave, pogibija

Goran Budeč rođen je 8. srpnja 1982. u Zagrebu. Diplomirao je 2005. na jednopredmetnom studiju povijesti na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu radom *Šibenske bratovštine u srednjem vijeku*. Od prosinca 2007. zaposlen je kao znanstveni novak u Odsjeku za povijesne znanosti HAZU u Zagrebu na projektu *Glagoljski i latinički izvori i studije za povijest stanovništva i svakodnevlja*. Doktorsku radnju pod naslovom *Svakodnevni život stanovnika Šibenika u drugoj polovini 15.*

stoljeća u zrcalu inventara oporuka s posebnim osvrtom na razinu materijalne kulture obranio je 2013. na Odsjeku za povijest Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Naglasak istraživanja stavljen je na društvenu i crkveno-religioznu povijest kasnog srednjeg i ranog novog vijeka. To se očitovalo u proizašlim radovima koji se bave problematikom šibenskih bratovština, materijalne kulture šibenske komune u kasnosrednjovjekovnom razdoblju. Što se tiče društvene povijesti, zanima ga povijest svakodnevnog života promatrana kroz prizmu materijalne kulture. Sudjelovao je na više domaćih i inozemnih konferencija i kongresa te je objavio dvadesetak izvornih znanstvenih radova u domaćim i stranim časopisima. Tijekom rada u institutu ovladao je potrebnim vještinama za objavljivanje izvora latiničke i glagoljske tradicije iz razdoblja srednjeg i ranog novog vijeka. Istraživanja su obavljena u raznim domaćim i stranim arhivskim ustanovama (Državni arhivi u Zadru, Dubrovniku, Pazinu te u Archivio Segreto Vaticano).

Sanja Miljan rođena je 9. kolovoza 1988. u Zagrebu. Zaposlena je u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu, pri Znanstvenom odjelu za povijesne izvore i digitalnu povijest, kao viša asistentica (postdoktorandica). Na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu 2014. je završila studij hrvatskog latinizeta, a na Hrvatskom katoličkom sveučilištu 2017. studij povijesti, smjer starog vijeka i srednjeg vijeka. Doktorski studij srednjovjekovnih studija pohađala je na Srednjoeuropskom sveučilištu (Central European University, Budimpešta/Beč), na kojemu je 2025. obranila doktorsku radnju pod naslovom *Beyond poverty and charity: organization and activities of the Franciscans of Dalmatia before the division of the Order*. Objavila je osam znanstvenih radova i sudjelovala na jedanaest znanstvenih skupova. Od 2015. do 2019. sudjelovala je u projektu objavljivanja, na latinskom i njemačkom jeziku, isprava Radikalnog arhiva u razdoblju od 1527. do 1600., koji je proveo Državni arhiv u Varaždinu. Njezini interesi uključuju religioznu i društvenu povijest predmodernog razdoblja, urbanu povijest, srednjovjekovne rukopise i objavljivanje izvora na klasičnim jezicima.

Šibenčani u elitnoj mletačkoj postrojbi *Cavalleria Croati* u 18. stoljeću

Rad je zasnovan na proučavanju gradiva iz Archivio di Stato di Venezia (fond magistrature za novačenje *Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli*) i nastavak je višegodišnjih istraživanja problematike udjela Hrvata, ponajprije Dalmatinaca i Bokelja, u mletačkom konjaništvu (*Cavalleria Croati*, *Croati a cavallo*) i pješaštvu (*Fanti oltramarini*). Na ovom mjestu obrađuju se konjanici iz grada Šibenika, koji je, uz Zadrane, Splićane i Kotorane, svojim ljudstvom najviše participirao u toj elitnoj kopnenoj vojnoj postrojbi. Tragom podataka iz izvora, obrađuju se način njihova bilježenja u vrelima, vremenski okvir djelovanja i činovi koje su obnašali, ali i tjelesne značajke vojnika (dob, stas, boja kose i drugo). Važno mjesto pridaje se mjestima njihova popisivanja (u vojnim bazama od Veneta preko Istre i Dalmacije do Boke kotorske), kao i zapovjednicima postrojbi koje su ovdje analizirane, od kojih su neki, u činu pukovnika i drugih časnika, potjecali iz uglednih šibenskih obitelji (Divnić, Zavorović, Fenzi i drugih). Zaključuje se da su Šibenčani svakako činili prevažan dio profesionalnih kopnenih snaga Kraljice Mora u ranom novom vijeku.

Ključne riječi: Šibenik, Dalmacija, Mletačka Republika, vojna povijest, 18. stoljeće, konjaništvo

Lovorka Čoralić rođena je 1968. godine u Zadru. Jednopedmetni studij povijesti završila je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1990. Na tom je fakultetu 1995. obranila magistarski rad pod naslovom *Ceste i putovi u srednjovjekovnim hrvatskim zemljama*. Na Filozofskom fakultetu u Zadru (tada dijelu Sveučilišta u Splitu) 1998. je obranila doktorsku disertaciju pod naslovom *Hrvati u Mlecima*. (za taj rad, objavljen 2001., dobila je *Nagradu Matice hrvatske za znanost* za 2001.). Od 1992. radila je kao znanstvena asistentica u Zavodu za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, do 1997. kada se zaposlila u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu. U zvanje znanstvene suradnice izabrana je 1998., u zvanje više znanstvene suradnice 2003., u znanstveno zvanje znanstvene savjetnice u znanstvenom području humanističkih znanosti – polje povijest 2006. a na radno mjesto znanstvene savjetnice – II (trajni) izbor 2011. U svom znanstvenom radu poglavito proučava političke, gospodarske, kulturne i crkvene sastavnice povijesti

istočnojadranske obale od kasnoga srednjeg vijeka do kraja ranoga novog vijeka, s osobitim naglaskom na problematici nazočnosti i djelovanja iseljenika s istočne obale Jadrana u Mlecima i na širem području Veneta. Posljednjih godina intenzivno proučava vojne aspekte hrvatsko-mletačkih veza u ranom novom vijeku.

Heraldika Federica Galvanija

Sudbina dvosveščanoga djela F. A. Galvanija (1822. – 1890.) *Il Re D'Armi di Sebenico* iz 1884. na stanovit je način paradoksalna. Iako je napisana na talijanskome jeziku, perom šibenskoga autonomaša, riječ je o prvoj uistinu modernoj heraldičkoj studiji nastaloj na hrvatskome području koja u širem smislu tematizira heraldiku jedne dalmatinske komune, grada Šibenika. Kao Šibenčanin, obrazovani pravnik, poznavatelj povijesti i baštine rodnoga grada, pa i njegov načelnik, Galvani je, kako sam kaže, dugo prikupljao i proučavao gradivo o gradskim, biskupskim, plemićkim i kneževskim grbovima, kako starosjedilaca tako i privremenih ili trajnih doseljenika. Na temelju opsežne literature, lokalnih znanja i terenskih uvida napisao je jedinstvenu i iscrpnu heraldičku povijest Šibenika, koja do danas nema premca u hrvatskoj regionalnoj heraldici. Nažalost, Galvani nije imao nastavljača u drugim dalmatinskim sredinama. Osim toga, po svojoj izvedbi i koloriranim ilustracijama *Il Re D'Armi di Sebenico* prvorazredni je znanstveni, izdavački i tiskarski pothvat venecijanskoga grafičara Pietra Naratovicha. Zahvaljujući poznavanju bogate talijanske literature, Galvani je bio dobro potkovan u heraldičkoj teoriji pa je u svoju šibensku heraldiku unio posebno poglavlje s talijanskim blazonom i heraldičkom terminologijom, koja je potom utjecala i na blazoniranje na hrvatskome jeziku. Galvanijeva metoda analize i prezentacije grbova kritički je utemeljena s jakim osloncem na historiografsku kontekstualizaciju. Iako se bavi samo šibenskim grbovljem, metodološki je i znanstveno znatno superiornija od dalmatinskoga grbovnika Heyera von Rosenfelda iz 1872. (*Wappenbuch des Königreichs Dalmatien*). U izlaganju će se detaljno analizirati struktura i sadržaj Galvanijeve knjige.

Ključne riječi: F. A. Galvani, heraldika, blazoniranje, Šibenik, plemstvo, biskupi, knezovi, Venecija

Povjesničar Stjepan Ćosić (1964.), studirao je na Filozofskom fakultetu u Zadru, a magistrirao i doktorirao (na temu *Dubrovačko područje od sloma Republike do 1848.*) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Radio je kao arhivist u Državnome arhivu u Dubrovniku i kao istraživač u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. Od 2003. do 2012. bio je ravnatelj Hrvatskoga državnoga arhiva u Zagrebu, potom redoviti profesor na studijima povijesti na Filozofskome fakultetu

u Splitu i Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Od 2024. znanstveni je savjetnik u Institutu za migracije u Zagrebu. Istraživački i znanstveni interes usmjerio je na široki raspon tema iz političke, kulturne, intelektualne i demografske povijesti Dubrovačke Republike, Dalmacije, Hrvatske i BiH. Bavi se i pomoćnim povijesnim disciplinama, napose heraldikom. Autor je i koautor devet knjiga i šezdesetak znanstvenih i stručnih članaka i studija. Redoviti je član HAZU.

Sakralna arhitektura Šibenika u 17. stoljeću

Tema obuhvaća sakralnu graditeljsku aktivnost u Šibeniku i Dalmaciji u gospodarski i politički vrlo izazovnom razdoblju. Gospodarski problemi počeli su nakon Ciparskog rata (1570. – 1573.), koji je bio poguban za teritorije i narod dalmatinskih komuna. U tom su ratu Osmanlije osvojili dio teritorija šibenske komune i na nekim se njegovim dijelovima približili morskoj crti. Taj je rat doveo do povlačenja brojnog ruralnog stanovništva u grad. Čak se i dio stanovnika sela koja nisu bila okupirana preselio u sigurnost gradskih bedema. Iako su to pokušavale, gradske vlasti nisu uspjevale to stanovništvo vratiti na njegova ognjišta. Za gospodarstvo grada pokazao se važnim dogovor iz 1525. godine po kojemu je Šibenik mogao direktno trgovati solju, što mu je osiguralo znatne prihode, pogotovo zato što su Osmanlije došle na samu granicu kotara. Sljedeći ratni sukob, Kandijski rat, i, osobito, kuga koja se u Šibeniku pojavila 1649. znatno su otežali uvjete života u gradu. U tom ratu, a poslije i u Morejskom ratu, Osmanlije su potisnute dalje od granica šibenske komune. Unatoč dobrim uvjetima za trgovinu solju, oslobađanju mlinica na Krki i uopće dobroj perspektivi u gospodarskom pogledu, Šibenik je nakon epidemije kuge stagnirao jer je desetkovala njegovo stanovništvo. Zgodno je usporediti kataklizmu u Šibeniku i Dubrovniku. Šibenik je sačuvao fizičku strukturu grada ali je ostao bez velikog dijela gradskog stanovništva. Dubrovnik je 1667. godine razorio potres koji je odnio manji broj stanovnika i uništio veliki dio fizičke strukture grada. Zahvaljujuću preživjelom stanovništvu i njihovoj urbanoj kulturi grad se ubrzo izgradio. Ipak unatoč svim nevoljama Šibenik gradi i obnavlja skromne sakralne objekte o kojima će biti govora. Izgrađene su crkve sv. Križa u Docu, sv. Lovre i sv. Lucije na Gorici i sv. Nikole na morskoj obali, obnovljene one oštećene u požaru 1458. godine: Sv. Duh i Sv. Spas, a na crkvi sv. Ivana dograđen je zvonik. Većina crkava izgrađena je zahvaljujući sredstvima bratovština i prilozima bogatih građana. Specifičnost šibenskih crkava je brojnost kasetiranih stropova.

Ključne riječi: crkva, samostan, graditelji, kronologija gradnje, barok, manirizam, kasetirani strop, bratovštine

Nakon završetka Filozofskog fakulteta u Zadru grupa povijest – povijest umjetnosti 1974. godine, te nakon relativno kratkog rada izvan struke od 1977. godine radi u službi zaštite kulturnih dobara. Rad u okviru službe zaštite kulturnih dobara podrazumijeva stalno usavršavanje u struci te proširenje znanja i na područja koja nisu direktno vezana na temeljno obrazovanje koje se stječe na fakultetu. Sudjelovanje na obnovi povijesnih objekata, povijesnih cjelina ili izradi urbanističkih planova traži multidisciplinarni pristup. Postdiplomski studij završio je 1995. godine. Tema magistarske radnje: *Srednjovjekovna fortifikacijska arhitektura Šibenika*. Uz stručne poslove u okviru obrade povijesnih cjelina i povijesnih kulturnih dobara u sklopu redovitog rada u Konzervatorskom odjelu objavljivao je i stručne i znanstvene radove u stručnoj periodici. Objavio je tri knjige: *Šibenski fortifikacijski sustav* (2005.); *Otok Murter – pogled na baštinu* u suradnji s dr. sc. Ivom Šprljanom (2019.); *Tisno – Crtice iz povijesti* (2022.) te brojne stručne i znanstvene članke: Pomorska utvrda sv. Nikole na ulazu u kanal sv. Ante kod Šibenika, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 33, Split 1992; Katedrala sv. Jakova u Šibeniku, *Klesarstvo i graditeljstvo* 5, Brač 1995; Prilog obnovi kupole katedrale sv. Jakova u Šibeniku, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 18, Zagreb 1995; Dvorana bratovštine Santa Maria Valverde i Nova crkva u Šibeniku, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 36, Split 1996; Crkva sv. Martina na lvinju u vrijeme osnivanja biskupije šibenske, *Zbornik radova sa simpozija Nacionalni park Kornati*; Radovi na obnovi katedrale sv. Jakova kroz povijest, *Arhitektura* 1, Zagreb 1997; Obnove katedrale sv. Jakova, katalog izložbe *Šibenska katedrala – UNESCO lista svjetske baštine*, Zagreb 2001; Četiri bunara u renesansnom Šibeniku, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 41, Split 2008., koautorstvo s dr. sc. Ivom Šprljanom; Stepenište crkve sv. Ivana u Šibeniku, *Klesarstvo i graditeljstvo*, Pučišća 2007; Tvrdava Knin, katalog izložbe *Dalmatinska zagora – nepoznata zemlja*.

Povelje bosanskih vladara i velikaša gradu Šibeniku kao pravni izvor

Od 1390. do 1402. godine bosanski su vladari gradu Šibeniku izdali četiri povelje: kralj Tvrtko I. 1390. godine, kralj Stjepan Ostoja 1402. a vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić dvije povelje 1402. U tim se poveljama zrcale ukupni odnosi srednjovjekovne Bosne i šibenske komune. Oni su najviše vidljivi kroz trgovinu s bosanskim zaleđem, koja je bila slobodna pa nisu vođene nikakve kontralitere za uvoz i izvoz, izuzev za sol, dok se osobito živa trgovina odvijala s vlaškim katunima u zaleđu. Poveljama izdanim u doba bosanske prevlasti, kralj Tvrtko I. zadržao je kao vlastiti prihod komoru soli i tridesetnicu, ali bez ubiranja lučkih pristojbi. Vlasi se, kao podanici hrvatskog bana ili bosanskog kralja, sredinom 14. stoljeća pojavljuju kao članovi više trgovačkih društava, ali se postupno integriraju u društvene strukture grada postajući *villici*, što je osobit znak stapanja okolice i grada u promjeni društvene strukture u Šibeniku, kojoj kolorit daju i bosanski useljenici. Pravni povjesničar Zimmermann izričit je u mišljenju da je europsko *ius commune*, tj. recipirano rimsko pravo, utjecalo na pravo dalmatinskih komuna, pa tako i na šibensko statutarno pravo. Upravo preko trgovine istočnojadranskih gradova, pa i šibenskih trgovaca s bosanskim zaleđem, bosansko srednjovjekovno pravo počinje preuzimati trgovačke običajnepravne odredbe *lex mercatoria*, čime dolazi i do prve europeizacije bosanskog prava uopće.

Ključne riječi: Bosna, istočnojadranski gradovi, pravo, srednjovjekovlje, Šibenik, trgovina, Vlasi, zaleđe

Dževad Drino rođen je 19. veljače 1957. u Bugojnu, u Bosni i Hercegovini. Diplomirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, gdje je završio i postdiplomski studij te obranio magistarski rad. Doktorsku disertaciju iz znanstvenog područja rimskog prava pod naslovom *Elementi rimskog prava u trgovačkom i rudarskom pravu srednjovjekovne Bosne* obranio je 2007. Od osnutka Pravnog fakulteta u Zenici zaposlen je na Katedri za historiju države i prava, prvo kao viši asistent, potom kao docent, pa izvanredni profesor, a od 2020. kao redoviti profesor. Na dodiplomskom studiju predavao je predmete Rimsko pravo,

Komparativna (opća) historija države i prava, Moderne pravne kodifikacije i Precedentno pravo. Te je predmete predavao i na pravnim fakultetima Univerziteta u Sarajevu, Internacionalnog univerziteta u Sarajevu i Univerziteta u Tuzli. Obnaša brojne funkcije u znanstvenoj i stručnoj zajednici: predsjednik je Vijeća za nauku Zeničko-dobojskog kantona, predsjednik Skupštine Udruženja za filozofiju i društvena istraživanja Eidos Zenica, član Upravnog odbora Galerije Preporod Zenica i Skupštine Bioetičkog društva BiH. Dugogodišnji je član međunarodnih udruženja Société Internationale Fernand de Visscher pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité (SIHDA), čije je sjedište u Parizu, i Societas pro iure Romano (SIR), iz Sofije, član Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti (HNOPZ), koji je član Međunarodnog odbora za povijesne znanosti (CISH/ICHS). Dugogodišnji je rukovoditelj Katedre za historiju države i prava Pravnog fakulteta u Zenici. Autor je pet sveučilišnih udžbenika (*Istorija pravnih institucija*, *Rimsko pravo – skripta autoriziranih predavanja*, *Komparativna pravna historija*, *Balkan – državnopravni razvitak* i *Drevno pravo = Ancient Law*) i monografije *Sulejmanpašići – povijest bosanske vezirske porodice* te koautor monografija *Sudskomedicinsko vještačenje* i *Zemlje antičkog Ilirika*. Objavio je sedamdesetak znanstvenih radova u domaćim i međunarodnim časopisima. Radovi su mu dostupni na Academia.edu i Google Scholar platformama.

Prilog poznavanju ekonomske prošlosti Šibenske biskupije u 16. stoljeću

Na temelju neobjavljene arhivske građe iz fonda *Soprintendenti alle decime del clero* u Državnom arhivu u Veneciji, u radu se razmatra ekonomsko stanje Šibenske biskupije u 16. stoljeću. Izvori dopuštaju djelomičnu rekonstrukciju prihoda crkvenih institucija Šibenske biskupije u razdoblju između dvaju mletačko-osmanskih ratova i poteškoća s kojima se svećenstvo svakodnevno susretalo. Analitičkim pristupom gradivu nastoji se prikazati međuodnos središnjih crkvenih tijela unutar gradskih zidina i svećenstva ruralnoga i otočnoga dijela biskupije. Osim toga, izvori su dobar pokazatelj agrarnih odnosa koji se tiču crkvenih institucija u Šibeniku, a otkrivaju ponešto i o demografskim kretanjima i svakodnevnici šibenskoga područja tijekom 16. stoljeća. Istraženi izvori mogu poslužiti za daljnje proučavanje ekonomske prošlosti dalmatinskih biskupija u razmatranome razdoblju, što će u radu biti prikazano komparativnom metodom kako bi se dobio uvid u pozicioniranje ekonomskih mogućnosti šibenske Crkve u kontekstu širih crkvenih struktura u mletačkoj Dalmaciji 16. stoljeća.

Ključne riječi: Šibenska biskupija, 16. stoljeće, ekonomija, mletačka Dalmacija

Zdenko Dundović rođen je u Zadru 31. listopada 1973. Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje završio je u Zadru. Nakon što je na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu završio filozofiju, 1994. je upisao teološki studij na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, na kojem je diplomirao 1998. Magistrirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2015., na kojem je 2017. obranio doktorsku disertaciju. Od 2015. zaposlen je na Teološko-katehetskom odjelu Sveučilišta u Zadru, na kojemu trenutno obnaša službu pročelnika. Znanstveni su mu interesi usmjereni na proučavanje ranonovovjekovne prošlosti Zadarske i Ninske biskupije, s naglaskom na gospodarskoj, političkoj i interkonfesionalnoj interakciji crkvenih struktura.

Pisana kultura u Šibeniku u srednjem vijeku i historiografski opus Slave Grubišića

Pismenost i umjetnički izričaj ključne su odrednice razvijenosti kulture jednoga naroda. Civilizacija srednjovjekovne Europe, prožete kršćanstvom, ogleda se u stupnju razvoja pojedinog naroda i njegove države, odnosno u ukupnosti kulturnih, duhovnih i materijalnih dostignuća, političkog razvoja i ekonomskog napretka u danom vremenu i prostoru. Šibenik je u tome pogledu ogledni primjer urbanog prostora prožetog trojezičnošću i tropismenošću hrvatskoga srednjovjekovlja. Stoga on svojom pisanom kulturom pripada onome što u historiografiji i slavistici zovemo *Orbis Latinus – Slavia Latina*. Naime, izrazita posebnost hrvatske srednjovjekovne kulture naspram drugih europskih kultura jest govorenje triju jezika: hrvatskoga, latinskoga i staroslavenskoga/crkvenoslavenskoga i korištenje triju pisama: latinice, glagoljice i hrvatske ćirilice (koja se upravo tim redom pojavljuju i osvjedočeno rabe) na društvenom i političkom prostoru Hrvata. Baština Šibenika i šibenskoga kraja pisana na latinskom i hrvatskom jeziku bila je predmetom istraživačkog interesa niza autora, koji su svakoj od njih – u vidu pisanih spomenika – u pravilu pristupali odvojeno. U takvom kontekstu kulturne i intelektualne povijesti – uz uvažavanje epigrafičkih spomenika prvorazredne kategorije kao što je primjerice hrvatsko-glagoljički i ćirilični Plastovski ulomak iz 12. stoljeća – pečat saveza između Rimske Crkve i Hrvatskog Kraljevstva Petra Krešimira IV. kodikologinja Nadia Togni recentno je na simboličkoj razini vidjela u pojavi Biblijâ velikog formata (600 x 400 mm) na hrvatskom prostoru u drugoj polovici 11. stoljeća kao dio manifestacije rimske crkvene reforme – grgurovske reforme. Crkva u Hrvata prihvatila je reformski val moralne i duhovne obnove, a cirkuliranje Biblijâ velikog formata u Hrvatskoj odraz je i sredstvo promicanja crkvene reforme, dok se prisutnost jedne takve Biblije u Šibeniku povezuje s propapinskom politikom Petra Krešimira IV. Tri stoljeća kasnije napose pak treba istaknuti da je upravo prvi na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu zabilježeni pjesnički izričaj – hvalospjev Majci Božjoj, *Šibensku molitvu: Oracio pulcra (et) devota ad B(ea)tam V(irginem) Ma(r)ia(m)* – prepisao u Šibeniku negdje između 1364. i 1399. godine fra Pavao Šibenčanin (*Paulus de Sibinico*). Pronađena je u jednom od latinskih kodeksa u knjižnici samostana sv.

Frane u Šibeniku. Fra Pavlu se pripisuju još dva hrvatsko-latinička teksta: pučki *Gospin plač: Cantilena pro saba(tho)* i *Teološki tumač Božjih zapovijedi* (prve, druge, treće i djelomično četvrte, dok ostale zapovijedi nisu sačuvane). U izlaganju ćemo iznijeti analizu historiografskog opusa šibenskog povjesničara Slave Grubišića i ukazati na stupanj istraženosti pisane kulture u njegovu spisateljskom i istraživačkom radu i muzeološkim nastojanjima, odnosno upitati se koliko je takva kultura prisutna u njegovim istraživačkim obzorjima, ali i općenito u povijesnim znanostima i filološkoj medievistici njegova vremena.

Ključne riječi: pisana kultura, Šibenik, srednji vijek, tropismenost, trojezičnost, historiografija, Slavo Grubišić

Tomislav Galović, povjesničar-medievist, izvanredni profesor, predstojnik je Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na tom je fakultetu diplomirao povijest, arhivistiku, latinski jezik i rimsku književnost i doktorirao s temom *Libellus Policorion – Rogovski kartular (diplomatičko-povijesna analiza)*. Vanjski je suradnik Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Član je Znanstvenog centra izvrsnosti za hrvatsko glagoljštvo pri Staroslavenskom institutu u Zagrebu, aktualni predsjednik Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, krovne strukovne organizacije hrvatskih povjesničara, član Upravnog vijeća Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu, član Glavnog odbora Matice hrvatske i pročelnik njezina Odjela za povijest. Autor je ili koautor desetak knjiga i dvjestotinjak znanstveno-stručnih radova, urednik mnogih zbornika, organizator znanstvenih skupova i voditelj znanstveno-istraživačkih projekata. Istraživački interes usmjeren mu je na hrvatsku srednjovjekovnu povijest i pomoćne povijesne znanosti (paleografiju, epigrafiju, diplomatiku, kronologiju, egdotiku, heraldiku, genealogiju), a posebno proučava latinsku i hrvatsku glagoljčnu, ćiriljčnu i latiničnu pisanu kulturu, fenomen glagoljštva i povijest otoka Krka. Od 2026. je član suradnik HAZU.

O vremenu gradnje i dovršetka šibenske crkve sv. Nikole

Iako je još svećenik i povjesničar Krsto Stošić smatrao da je sadašnjoj crkvi šibenske bratovštine pomoraca i brodograditelja prethodila starija, srednjovjekovna građevina, crkva sv. Nikole podignuta je *ex novo* u 17. stoljeću na samoj gradskoj obali. Arhitektura crkve dosad nije privlačila veću pažnju istraživača pa su uglavnom prihvaćane i prenošene Stošićeve tvrdnje i kronološki podaci o gradnji, što je slučaj i s mnogim drugim sakralnim građevinama na teritoriju srednjovjekovne šibenske komune, stoga će za potrebe ovog rada biti provedena dodatna istraživanja na tu temu u Biskupijskom arhivu u Šibeniku. Međutim, na samoj građevini, na glavnom pročelju, nalaze se važni materijalni dokazi o početku i završetku gradnje crkve: obiteljski grb generalnog providura Alvisea Zorzija (1628. – 1630.) ispod ukrasnog vijenca crkve, u varijanti sa središnjom horizontalnom gredom i karakterističnom kapićom u obliku obrnutog krnjeg stošca (*tozzo*) iznad kartuše s grbom, i natpis u profiliranom okviru na vrhu zvonika na preslicu ispod skulpture sv. Nikole, čiji tekst nedvosmisleno govori o tome da je crkva sv. Nikole završena i posvećena 1672. Stošić je pogrešno pretpostavljao da se natpis odnosi samo na kraj gradnje zvonika na preslicu na vrhu glavnog pročelja. Datum na natpisu u skladu je s vremenom postavljanja glavnog oltara i pale s prikazom Bogorodice s Djetetom, sv. Nikole i sv. Lovre, koje je darovala plemićka obitelj Tetta, veliki donator šibenskih crkava i samostana. Kasnije popravke i rekonstrukcije crkve (pogotovo glavnog pročelja), što je počelo odmah nakon čina posvećenja, ne treba držati za dokaz da crkva tada još nije bila završena. Budući da je podignuta na nasutom terenu, glavno pročelje sa zvonikom nagnulo se odmah nakon što je sagrađeno, pa bi sve te radove trebalo tumačiti u kontekstu pokušaja konstruktivne sanacije građevine.

Ključne riječi: crkva sv. Nikole, 17. stoljeće, Krsto Stošić, Alvise Zorzi

Ivo Glavaš rođen je u Šibeniku 1964. U Šibeniku je završio osnovnu i srednju školu. Na Filozofskom fakultetu u Zadru studirao je povijest i povijest umjetnosti da bi 1989. diplomirao na Odsjeku za povijest. Na Sveučilištu u Zadru doktorirao je 2015. na temu iz arheologije obranivši tezu *Vojno značenje cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji za principata*. U znanstvenim časopisima i međunarodnim zbornicima

objavljuje znanstvene radove iz arheologije i kulturne povijesti, koji su indeksirani u najvažnijim europskim i svjetskim znanstvenim bazama. U novije vrijeme osobito je posvećen proučavanju kasnosrednjovjekovnih i novovjekovnih fortifikacija, s posebnim naglaskom na mletačkim fortifikacijama *alla moderna* u Dalmaciji i Stato da Mar. Sudjelovao je na međunarodnim i domaćim znanstvenim skupovima, na kojima je održao izlaganja o rimskoj provincijalnoj arheologiji i o kasnosrednjovjekovnim i ranonovovjekovnim fortifikacijama. Bio je član znanstveno-istraživačkog tima koji je proveo projekt Sveučilišta u Zadru pod nazivom *Podglogovik na Biokovu: graditeljski diskontinuiteti, devastacije i reciklaže*. Povremeni je gostujući predavač na diplomskim kolegijima iz zaštite kulturne baštine na studiju povijesti umjetnosti na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Član je uredništva *Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske*, kategoriziranog znanstvenog časopisa. Zaposlen je kao konzervator u Područnoj konzervatorskoj službi Šibenik. Član je Hrvatskog odbora ICOMOS-a.

Šibensko javno bilježništvo u 14. stoljeću

Kao temelj pravnog i administrativnog funkcioniranja grada, institucija javnog bilježništva u srednjem je vijeku imala ključnu ulogu u gospodarskom i društvenom životu dalmatinskih komuna. U Šibeniku, koji se u 13. stoljeću razvio u važno urbano središte, bilježnici su bili nositelji pismenosti i pravne sigurnosti. Radilo se o obrazovanim pravnicima, školovanim u Italiji, koji su poznavali rimsko i kanonsko pravo, a djelovali su kao javni službenici čije su isprave imale pravnu snagu na području grada i njegova distrikta. Njihovo djelovanje bilo je regulirano gradskim statutom, a klijentela se sastojala od pojedinaca i zajednica, muškaraca i žena, stranaca i domaćih ljudi, koji su tražili pisani dokaz o značajnim pravnim radnjama u svojim životima, poput sklapanja braka, posljednje volje, kupnje i prodaje pokretnih i nepokretnih dobara, naukovanja, imenovanja pravnih zastupnika, posudbe novca, vraćanja dugova i sl. Bilježnik je morao dobro poznavati svoj posao, jezik, pismo i terminologiju, a ponajviše opće zakonske odredbe i lokalne običaje. Često je tumačio i pravne detalje ugovora svojim klijentima, koji nisu uvijek bili pismeni i koji, po svoj prilici, nisu razumjeli latinski jezik, na kojemu su sastavljani pisani akti. Upravo zahvaljujući tim aktima danas je moguće rekonstruirati gospodarski razvoj Šibenika, obiteljske odnose i vlasništvo nad raznim nekretninama, kao i utjecaj vrhovne državne vlasti (mletačke odnosno kraljevske) na gradski život. U 14. st. u Šibeniku su kao gradski javni bilježnici djelovali uglavnom stranci, Talijani, ali su u toj službi zabilježeni i domaći ljudi, Šibenčani. Stoga će težište izlaganja biti stavljeno na porijeklo šibenskih bilježnika i stupanj njihova obrazovanja i na službe koje su obavljali. U izlaganju će biti prikazane i njihove međusobne sličnosti i razlike u sastavljanju samih isprava, do čega će se doći analizom diplomatskih isprava. Te sličnosti i razlike usporedit će se s onima u komunama kojima je Šibenik gravitirao, prije svega sa Zadrom.

Ključne riječi: srednji vijek, Šibenik, Dalmacija, bilježnici, pismenost, bilježnička isprava, pravna povijest, kulturna povijest

Branka Grbavac, dr. sc., od 2002. zaposlena je u Zavodu za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu kao znanstveni savjetnik. Godine 2010. doktorirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od samog zaposlenja bila je suradnica na više znanstvenih projekata, a trenutno je suradnica na projektu Hrvatske zaklade za znanost *Izvori za hrvatsku povijest - istraživanje, kritičko izdavanje i analiza* (voditelj projekta: dr. sc. Damir Karbić). Kao izlagač sudjelovala je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima i kongresima u zemlji i inozemstvu. Autorica je brojnih znanstvenih članaka, prikaza i recenzija. Predavala je na svim trima razinama studija na Hrvatskim studijima, Katoličkom bogoslovnom fakultetu i Hrvatskom katoličkom sveučilištu. Bavi se proučavanjem društvenih i političkih odnosa u srednjovjekovnoj Dalmaciji, sa specijalnim naglaskom na razvoju institucije notarijata na istočnojadranskim prostorima, i objavljivanjem izvorne građe za hrvatsku srednjovjekovnu povijest, s težištem na bilježničkim ispravama i spisima, ali i na filozofsko-znanstvenim rukopisima. Bavi se i poviješću srednjovjekovne medicine. Tijekom svoga znanstvenog rada doticala se i drugih tema iz hrvatske povijesti s kraja 17. i 18. st. (djelovanja znamenitih franjevačkih propovjednika). Od 2026. je članica suradnica HAZU.

Žene u šibenskim glagoljskim oporukama (1637. – 1713.)

Sačuvane su ukupno 222 glagoljske oporuke iz šibenskog distrikta u ranome novom vijeku (1637. – 1713.). Izvorno su se nalazile u nekadašnjem šibenskom općinskom arhivu dok ih don Krsto Stošić nije 1937. prenio u Muzej grada Šibenika, gdje se i danas nalaze. Većinu je, uz nekolicinu drugih isprava, sakupio, transkribirao na latinicu i objavio Ante Šupuk 1957. (*Šibenski glagoljski spomenici*, JAZU, 1957.). Četiri dodatne oporuke pronađene su naknadno te su objavljene u monografiji *Šibenik: spomen zbornik o 900. obljetnici* (ur. Slavo Grubišić, Muzej grada Šibenika, 1976., 493-496). Oporuke su općenito izuzetno vrijedan povijesni izvor, koji nam može puno pomoći u razumijevanju društva u vremenu u kojem su nastale. Šibenske glagoljske isprave u cjelini Ante Šupuk ukratko je analizirao u popratnoj studiji uz izdanje iz 1957., a nedavno su predmet pravno-povijesne analize bile i zlarinske glagoljske oporuke (H-R. Held, A. Čikutović Ljuba, Zlarinske glagoljske oporuke iz 17. st. u kontekstu rimske pravne tradicije, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 61/2 (2024.) 171-172), te općenito sve oporuke iz navedenih izdanja (H-R. Held, Testaments from the countryside of Šibenik in the early modern period (1637-1713): *Ius commune*, Venetian governance and Croatian Glagolitic culture, *Comparative Legal History*, 2026., 1-18). Cilj ovoga rada jest usredotočiti se na problem pravnog položaja žena u šibenskim glagoljskim oporukama. Žene se u njima pojavljuju ne samo u pasivnim ulogama (npr. kao nasljednice i primateljice legata), nego i u aktivnim ulogama oporučiteljica i izvršiteljica oporuka. Problematika onodobnog položaja žena dotaknuta je u etnološkom kontekstu i to samo u pogledu otoka Zlarina (A. Muraj, Samostalnost i/ili podređenost: Ambivalencija društvenog položaja žena na Zlarinu, *Etnološka tribina* 29/22 (1999.), 219-229), ali nije sveobuhvatno i temeljito pravno obrađena. Ovom analizom pravnog položaja žena nastoji se doprinijeti potpunijem razumijevanju prava i društva u ruralnim područjima uz šibensku komunu u ranome novom vijeku.

Ključne riječi: oporuke, glagoljica, svećenici glagoljaši, *ius commune*, pravni položaj žena, Šibenik, mletačka Dalmacija, rani novi vijek

Henrik-Riko Held rođen je u Dubrovniku. U Dubrovniku je završio osnovnu i srednju školu, a integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava (mag. iur.) na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2010. *magna cum laude*. Doktorski rad iz znanstvenog područja rimskog prava pod naslovom *Nastanak i razvoj modela kondikijske zaštite u rimskoj pravnoj tradiciji* obranio na tom fakultetu 2015. Pohađao je postdoktorske međunarodne znanstvene seminare u Centru za studije i istraživanja antičkih prava (Centro di studi e ricerche sui Diritti Antichi (CEDANT)), Università degli Studi di Pavia (2016.) i u Institutu za studije o mediteranskim društvima (Istituto di Studi sulle Società del Mediterraneo – CNR (Consiglio Nazionale delle Ricerche)) u Napulju (2019.). U znanstvenom radu posebno je usredotočen na istraživanje intenziteta prisutnosti i metoda cirkulacije „recipiranoga” rimskog prava (*ius civile, ius commune*) u hrvatskom srednjovjekovlju i novovjekovlju, o čemu je objavio radove u najprestižnijim europskim časopisima (npr. u *The Legal History Review* (Brill), *Rivista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea* (CNR), *Dubrovnik annals* (HAZU) itd.). Član je Europskog društva za poredbenu pravnu povijest (ESCLH) i redoviti član Akademije pravnih znanosti Hrvatske i Hrvatskog kanonističkog društva. Član je uredništva *Zagrebačke pravne revije*. Voditelj je institucionalnog istraživačkog projekta *RATIO: Rimsko pravo i razvoj hrvatske privatnopravne terminologije u predmodernom razdoblju* (NextGenerationEU, 2025 – 2029).

Ivan Ručić – šibenski trgovac, obavještajac i izbavitelj porobljenih kršćana i muslimana u središnjoj trećini 16. stoljeća

Šibenska historiografija Ivana Ručića poznaje kao pisara ili pak usmenog autora dvaju glagoljskih pisama upućenih 1545. i oko 1560. habsburškim dužnosnicima u Hrvatskoj. Ta pisma sadrže obavijesti o vojnim i političkim prilikama u Osmanskom Carstvu. Preostale poznate vijesti o Ivanu Ručiću, kao i o drugim pripadnicima njegova roda, malobrojne su i nejasne. Neobjavljeni pak spomeni Ivana Ručića u arhivskoj građi brojni su i živopisni, osobito u šibenskim bilježničkim spisima iz središnje trećine 16. stoljeća, koji pružaju obilje podataka za rekonstrukciju njegove dinamične biografije. Bio je ponajprije trgovac, ali i posrednik kod otkupa kršćanskih i muslimanskih robova na habsburško-mletačko-osmanskom pograničju. U ovom će se izlaganju nastojati barem ocrtati njegov životopis, u kojemu se zrcale društveni i gospodarski procesi prilagodbe ne samo mletačkih podanika (napose onih u Šibeniku), nego i habsburških (napose onih u Senju) osmanskoj ekspanziji.

Ključne riječi: Ivan Ručić, Šibenik, Senj, 16. stoljeće, mletačko-osmanski odnosi, habsburško-osmanski odnosi, glagoljica, otkup robova

Kristijan Juran rođen je 1974. Redoviti je profesor na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru, na kojemu predaje hrvatsku povijest ranoga novog vijeka. Znanstveno istražuje ruralne zajednice (socijalne odnose i strukture, demografske procese, antroponimiju), migracijska kretanja i zemljišne posjede (topografiju, toponimiju, poljoprivredu, vlasničko-pravne odnose) na području dalmatinskih komuna u kasnom srednjem i ranom novom vijeku te dalmatinsku glagoljašku baštinu, posebice njezinu šibensku sastavnicu. Objavio je pet knjiga i više od pedeset znanstvenih i stručnih radova. Sudjelovao je na više od dvadeset međunarodnih i domaćih znanstvenih i stručnih skupova. Bio je voditelj interdisciplinarnog znanstvenog projekta *Modrave – kulturni krajolik u povijesnoj perspektivi* s financijskom potporom Sveučilišta u Zadru (2021. – 2023.) te suradnik na više projekata iz područja onomastike i glagoljaške baštine.

Strukture vlasti u šibenskoj komuni u 13. i 14. stoljeću i njihovi nosioci

Kao i ostali gradovi na području današnje Dalmacije, Šibenik je tijekom srednjeg vijeka bio dio šireg političkog razvoja koji je u 12. i 13. st. doveo do formiranja komuna, autonomnih političkih jedinica karakterističnih za mediteransko područje (s centrom u Italiji). Pri tome treba naglasiti da su se razvijenost političkih struktura u njima i stupanj njihove autonomije prema vrhovnim političkim vlastima mogli razlikovati, ali su unatoč tome sve sredozemne komune ipak dio istovjetnog političkog procesa. Šibenik je razvoj započeo kao jedan od kraljevskih gradova Hrvatskog Kraljevstva pod dinastijom Trpimirovića, da bi svoju autonomiju i političke strukture počeo izgrađivati u vrijeme vrhovne vlasti ugarsko-hrvatskih kraljeva iz dinastije Arpadovića, odnosno hrvatskih velikaša koji su u 12. i 13. st. u kraljevo ime upravljali gradom kao njegovi kneževi. Političko formiranje grada doživjelo je vrhunac krajem 13. i početkom 14. st., u razdoblju vlasti Bribirskih knezova iz roda Šubića nad gradom, kada je Šibenik kodificirao svoj statut i ostvario crkvenu nezavisnost proglašenjem biskupije. Proces je nastavljen i u 14. st. nakon što su Bribirski knezovi izgubili moć i grad potpao pod mletačku vlast (1322. – 1358.), da bi vrhunac političkog razvoja dosegao, kao i ostali dalmatinski gradovi, kada je pod dinastijom Anžuvina obnovljena kraljevska vlast i razdoblja dinastičkih sukoba krajem 14. i početkom 15. st. (1358. – 1412.). U radu će se navedeni procesi promatrati kroz dva glavna smjera: analizom normativnih propisa sadržanih prije svega u odredbama gradskog statuta i prozopografskom analizom nosilaca upravnih komunalnih položaja, naravno u komparaciji s ostalim gradovima i njihovim upravljačkim strukturama.

Ključne riječi: srednji vijek, Šibenik, Dalmacija, komunalna društva, politička povijest, političke strukture, Anžuvinci, Mletačka Republika

Damir Karbić, dr. sc., rođen je 1962. godine u Slavonskom Brodu. Diplomirao je na dvopredmetnom studiju povijesti i arheologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1988., a magistrirao 1994. na Odsjeku za srednjovjekovne studije Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti, na kojemu je odslušao doktorski studij iz srednjovjekovnih

studija da bi 2000. obranio doktorsku disertaciju *Šubići Bribirski: Povijest jednog hrvatskog plemićkog roda* pod mentorstvom prof. dr. Jánosa M. Baka. Od 1988. zaposlen je na Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Od 2011. upravitelj je toga Odsjeka, a od 2020. upravitelj čitavog Zavoda. U svom znanstvenom radu bavi se prvenstveno društvenim i političkim odnosima u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Dalmaciji i objavljivanjem izvora za hrvatsku srednjovjekovnu povijest. Doticao se i drugih tema iz hrvatske povijesti: razdoblja revolucije 1848. i povijesne demografije, povijesti hrvatsko-mađarskih odnosa od srednjeg vijeka do 19. st., povijesti obitelji Zrinski i hrvatsko-bugarskih odnosa kroz povijest. Od školske godine 2001./2002. do 2008./2009. predavao je predmet Opća povijest srednjeg vijeka na studiju povijesti na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Priredio je više izdanja različitih izvora, a autor je i većeg broja znanstvenih radova.

Razvoj Muzeja grada Šibenika u vrijeme Slave Grubišića: preseljenje u Kneževu palaču i realizacija prvog stalnog postava

Djelovanje Slave Grubišića tijekom gotovo tri desetljeća (1964. – 1992.) jedno je od najznačajnijih poglavlja u povijesti Muzeja grada Šibenika. Pod njegovim vodstvom provedeni su važni projekti koji su trajno obilježili institucionalni razvoj ustanove, među kojima se posebno izdvajaju preseljenje Muzeja u prostor Kneževe palače i realizacija prvog cjelovitog stalnog postava. Proces smještanja Muzeja u povijesni kompleks Kneževe palače odvijao se postupno, a konačnim uređenjem toga prostora osigurani su mu znatno bolji uvjeti za smještaj, čuvanje, obradu i prezentaciju muzejske građe: premještanjem u taj reprezentativni povijesni objekt, smješten u staroj gradskoj jezgri, Muzej je dobio prostor koji je omogućio odvijanje njegove djelatnosti prema najvišim standardima muzeologije u to vrijeme. U novom prostoru počela je i realizacija stalnog muzejskog postava prema projektu arhitekta Ante Vulina. Postav je otvaran u dvije faze, 1979. i 1986. godine i predstavljao je sustavan prikaz povijesti šibenskog područja kroz arheološku, kulturno-povijesnu i umjetničku građu. Konceptcija stalnog postava temeljila se na kronološkom i tematskom prikazu razvoja života na širem šibenskom području u kojem je muzejska građa prvi put predstavljena u cjelovitom interpretacijskom okviru. Preseljenje Muzeja grada Šibenika u Kneževu palaču i realizacija stalnog postava ključni su trenuci u razvoju ustanove i važan iskorak u profesionalizaciji muzejske djelatnosti, što je odredilo i važnu ulogu Muzeja u kulturnom životu grada.

Ključne riječi: Muzej grada Šibenika, Slavo Grubišić, Kneževa palača, stalni postav

Povjesničarka i muzejska savjetnica u Muzeju grada Šibenika. Diplomirala je povijest i arheologiju. U svom stručnom i istraživačkom radu bavi se temama iz povijesti Šibenika u drugoj polovici 20. stoljeća. Poseban interes usmjerava na društvenu i svakodnevnu povijest Šibenika s naglaskom na fenomene svakodnevnice u razdoblju socijalističke Jugoslavije. Realizirala je više izložbenih i istraživačkih projekata te je autorica i koautorica muzejskih publikacija.

„(...) alla povera patria nostra”: šibenske teme u epistolaru Tommaseo – de Visiani

Izuzev nekoliko prekida, koji se uglavnom odnose na godine provedene u progonstvu na Krfu, od 1848. do 1854., kamo je otišao nakon pada Republike Svetog Marka, od 1823. do 1873. godine Niccolò Tommaseo održavao je epistolarni kontakt sa svojim sugrađaninom, botaničarom Robertom de Visianijem, profesorom na Sveučilištu u Padovi. Dvojica prijatelja razmijenila su 179 pisama. U ovom će radu posebna pozornost biti posvećena šibenskim temama u toj bogatoj korespondenciji – primjerice stranicama epistolara koje svjedoče o zabrinutosti zbog financiranja šibenskog kazališta ili govore o aferi Monzambano – u pokušaju da se dobije uvid u razmišljanja dvojice Šibenčana o rodnom gradu i u njihov odnos prema nekima od istaknutih šibenskih ličnosti, poput članova obitelji Mazzoleni, bračnog para Vidovich, odvjetnika Giovannija Battiste Ferruzzija, liječnika Vincenza Giadrova i drugih.

Ključne riječi: Niccolò Tommaseo, Roberto de Visiani, Šibenik, Dalmacija, 19. stoljeće, literarna korespondencija, biografski prilozi, poznate obitelji

Boško Knežić izvanredni je profesor talijanske književnosti na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru. Akademski stupanj doktora znanosti iz područja humanističkih znanosti, znanstvenoga polja filologije, stekao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 17. srpnja 2015. godine obranivši, pod mentorstvom prof. dr. sc. Nedjeljke Balić-Nižić, doktorski rad naslovljen *Nikola Tommaseo u dalmatinskoj periodici na talijanskom jeziku u razdoblju od 1900. do 1915.* U znanstvenom radu prvenstveno se bavi proučavanjem međujadranskih književnih i kulturnih dodira, s posebnim osvrtom na književnost talijanskog jezičnog izričaja u Dalmaciji u 19. stoljeću. Autor je dvije znanstvene monografije, *Storia di un'amicizia epistolare – Niccolò Tommaseo e Roberto de Visiani* (Sveučilište u Zadru, Zadar, 2023.), i *Nikola Tommaseo – od književnog uzora do političke ikone* (Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište u Zadru, Zagreb – Zadar, 2019.), i dvadeset znanstvenih radova posvećenih spomenutim temama. Kao izlagač sudjelovao je na devetnaest međunarodnih znanstvenih skupova. Bio je član znanstveno-organizacijskih odbora više međunarodnih znanstvenih skupova i član povjerenstava za obranu pet

disertacija u Hrvatskoj i Italiji. Izvršni je urednik znanstvenog časopisa *SPONDE* – Časopisa za jezike, književnosti i kulture između dviju obala Jadrana = *Rivista di lingue, letterature e culture tra le due sponde dell'Adriatico*, koji izdaje Odjel za talijanistiku Sveučilišta u Zadru, i član uredništva znanstvenog časopisa *Književna istorija*, koji izdaje Institut za književnost i umetnost u Beogradu.

Matej Izaro i njegova uloga u dalmatinskoj i šibenskoj povjesnici druge polovice 16. i 17. stoljeća

U izlaganju se na temelju triju skupina neobjavljenih arhivskih vrela donose spoznaje o važnom, ali nedovoljno istraživanom mletačkom dužnosniku, diplomatu i historiografu Mateju Izaru (*Mattheus Izarus*, *Matteo Izaro*; Bar, prva polovica 16. stoljeća – Zadar?, oko 1596.), o službama koje je između 1565. i 1590. obnašao u Mletačkoj Dalmaciji, na području zadarske, šibenske i hvarske komune, i naposljetku o njegovu utjecaju na šibensku i dalmatinsku historiografiju 17. stoljeća. Najprije se, prema podacima iz pergamena iz Zbirke Garagnin-Fanfogna u Muzeju grada Trogira, u svjetlu zasluga Izarovih predaka u mletačko-osmanskim ratovima, ukratko razmatra Izarovo porijeklo, a potom i njegovo djelovanje u svojstvu kancelara zadarskog i šibenskog kneza i diplomatske aktivnosti koje je u kontekstu mletačko-osmanskih odnosa u posljednjoj trećini 16. stoljeća poduzimao za mletačke vlasti na području istočnojadranske obale. U tu se svrhu iznose i osnovni podaci o izvještaju Mateja Izara za dužda Petra Loredana o pregovorima koje je kao zadarski kancelar 1568. godine u Hercegovini vodio s osmanskim opisivačem Ćejvan-begom o granicama zadarskog, šibenskog, trogirskog i splitskog distrikta. Na kraju se istražuje i utjecaj Izarova izgubljenog povijesnog rukopisa *Commentaria Illyrica* na šibenske humanističke historiografe Dinka Zavorovića i Ivana Tomka Mrnavića, odnosno na njihova povijesna djela *De rebus Dalmaticis libri octo* (1602.) i *De Illyrico Caesaribusque Illyricis dialogorum libri VII* (1607.), pri čemu se u obzir uzima i činjenica da navedeni Izarov rukopis u svome djelu *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex* (Amsterdam, 1666.) spominje i otac hrvatske historiografije Ivan Lučić.

Ključne riječi: Matej Izaro, mletačko-osmanski odnosi, diplomacija, historiografija, mletačka Dalmacija, Šibenik, 16. i 17. stoljeće

Iva Kurelac (Zagreb, 1975.) klasična je filologinja i povjesničarka te viša znanstvena suradnica u Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Magistrirala je i doktorirala na temi neobjavljenog rukopisa *De rebus Dalmaticis libri octo* (1602.) šibenskog

humanista i povjesničara Dinka Zavorovića (1540. – 1608.). Bavi se hrvatskom i europskom renesansnom i ranonovovjekovnom historiografijom, osobito historiografskom produkcijom dalmatinskih komuna, s naglaskom na šibenskom humanističkom krugu. Bavi se i srednjovjekovnim izvorima za hrvatsku povijest, i to sudjelujući u radu na ediciji *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae: Supplementa*. Suradnica je u istraživačkom projektu HRZZ-a *Izvori za hrvatsku povijest – istraživanje, kritičko izdavanje i analiza*. Autorica je monografije *Dinko Zavorović: šibenski humanist i povjesničar* (Šibenik, 2008.). U suautorstvu s dr. sc. Ninom Spicijarić Paškvan, priredila je izdanje *Petar Zavorović: Posebna uputa u vezi s 33 šibenska sporna sela i ostalim mjestima (1569.)* (Šibenik, 2023.). Uredila je zbornik *Šibenik od prvog spomena* (Šibenik – Zagreb, 2018.). Autorica je izložbe arhivskog gradiva *Pogled u oporuku Fausta Vrančića: uz 400. obljetnicu smrti*, realizirane 2017. s Državnim arhivom u Rijeci. Gradsko vijeće Grada Šibenika 2018. godine dodijelilo joj je nagradu *Grb Grada Šibenika* za doprinos izučavanju šibenske povijesti i znanstveno-stručnu suradnju u obilježavanju 950 godina od prvog spomena Šibenika (organizaciju *Međunarodnog znanstvenog skupa 950 godina od prvoga spomena Šibenika*, održanog u Šibeniku 2016.).

Vjeran Kursar

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest i Odsjek za hungarologiju, turkologiju i judaistiku | vkursar@ffzg.hr

Grad na ušću Krke viđen iz prijestolnice na Bosporu: Šibenik u osmanskim izvorima ranog novog vijeka

Kao strateški važan grad mletačke Dalmacije, koji se nalazio gotovo na samoj granici s Osmanskim Carstvom, Šibenik je toponim koji se često spominje u osmanskim arhivskim i narativnim izvorima u ranom novom vijeku. Velikim dijelom susreće se u kontekstu vojnih operacija i sukoba kao važno vojno središte. Kao pogranični grad, igrao je važnu ulogu u prekograničnim odnosima s osmanskim zaleđem i u mirnodopskom vremenu, kada su oružje i sukobe zamijenile trgovina i komunikacija. Autor će istražiti arhivske dokumente osmanske Porte koji se čuvaju u Osmanskom arhivu u Istanbulu, uz izbor primjera koji najbolje ilustriraju odnos Osmanlija prema Šibeniku. Kao važnu dopunu arhivskoj građi, obradit će i relevantne odlomke iz većeg broja narativnih osmanskih izvora, od već poznatih kartografskih i putopisnih djela Pirija Reisa i Evlije Čelebija do manje poznatih kronika iz 17. i 18. stoljeća.

Ključne riječi: Šibenik, pograničje, ratovi, trgovina, arhivski izvori, narativni izvori, percepcije, Istanbul

Povjesničar-osmanist Vjeran Kursar je izvanredni profesor na Odsjeku za povijest i Katedri za turkologiju Odsjeka za hungarologiju i turkologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Objavio je više studija o etno-konfesionalnim, pravnim i društvenim pitanjima u osmanskoj Bosni i na Balkanu u predmodernom razdoblju. Autor je knjige *Croatian Levantines in Ottoman Istanbul* (The Isis Press, Istanbul, 2021.), za koju je od Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti i Društva za hrvatsku povijesnicu dobio nagradu *Mirjana Gross* za najbolju historiografsku knjigu 2021. godine. Knjiga je prevedena na hrvatski kao *Hrvatski Levantinci u osmanskom Istanbulu* (Srednja Europa, Zagreb, 2024.), Uredio je više zbornika radova, uključujući i knjigu *Evliya Çelebi in the Borderlands: New Insights and Novel Approaches to the Seyahatname (Western Balkans and Iran Sections)* (Srednja Europa, Zagreb, 2021.), u suuredništvu s Nenadom Moačaninom i Kornelijom Jurin Starčević.

Zoran Ladić

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti, Odsjek za povijesne znanosti, Zagreb | zladic@hazu.hr; zladic1962@gmail.com

Damir Sisgoreo

Zagreb | dsisgoreo@hotmail.com

Stranci, došljaci i doseljenici u šibenskoj komuni u kasnome srednjem vijeku

Rad se bavi strancima, došljacima i doseljenicima u šibenskoj komuni u kasnome srednjem vijeku. Na temelju kvantitativne, kvalitativne i komparativne raščlambe, autori u njemu razmatraju problematiku podrijetla, zanimanja i društvenog položaja pripadnika tih skupina u šibenskoj komuni, uključujući i njihov bračni status i materijalni i financijski položaj. Konačno, nastoje rekonstruirati i pojedine aspekte života nekoliko u hrvatskoj historiografiji slabo poznatih osoba o kojima je pronađeno najviše podataka u objavljenim i neobjavljenim spisima šibenskih bilježnika.

Ključne riječi: stranci, došljaci, doseljenici, poslovne i prisilne migracije, Šibenik, 15. stoljeće

Zoran Ladić, znanstveni savjetnik u trajnom zvanju, zaposlen je u Odsjeku za povijesne znanosti HAZU u Zagrebu. Njegovo znanstveno istraživanje obuhvaća analizu svakodnevnog i vjerskog života u dalmatinskim i istarskim komunama u razvijenom i kasnom srednjem vijeku i kritičko objavljivanje neobjelodanjene arhivske građe na latinskom, na venetskom dijalektu i na glagoljici (u Zadru, Trogiru, Dobrinju, Poreču, Rabu). Objavio je više znanstvenih radova o spomenutoj problematici u domaćim i stranim publikacijama te sudjelovao na više znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu. Glavni je urednik edicije Matice Hrvatske *Povijest Hrvata* (u sedam knjiga).

Damir Sisgoreo, po ocu Šibenčanin, magistar je prehrambene tehnologije. Diplomirao je na Prehrambeno-biotehnološkom fakultetu u Zagrebu. Kao povjesničar-amater, dugo se bavi istraživanjem Dalmacije u srednjem vijeku, a posebno zbivanjima vezanima za Šibenik i djelovanjem njegovih predaka iz obitelji Šižgorić u šibenskoj komuni. Već nekoliko godina surađuje s medievistima iz HAZU u Zagrebu, s Damirom Karbićem i Zoranom Ladićem, s kojima analizira šibenska

vrela, prije svega bilježničke spise. U organizaciji Društva za očuvanje šibenske baštine, u lipnju 2024. godine, u suradnji sa Zoranom Ladićem održao je predavanje Neke nove spoznaje o obitelji Šižgorić i šibenskoj komuni u kasnom srednjem vijeku, objavljeno 2025. u broju XIII. časopisa *Juraj*.

Šibenske bratovštine kao naručitelji zlatarskih radova u 15. stoljeću

U Šibeniku su u srednjem vijeku djelovale četiri takozvane velike bratovštine i veći broj „malih”, koje su imale istaknutu ulogu u oblikovanju kulturnog i vjerskog života grada. Ta se uloga, među ostalim, očitovala u narudžbama umjetničkih djela različitih vrsta, od arhitektonskih zdanja i kiparskih i slikarskih ostvarenja do zlatarskih radova. Naime, sačuvana arhivska građa otkriva da su četiri „velike” šibenske bratovštine – sv. Marije, sv. Duha, sv. Ivana Krstitelja i sv. Marka – tijekom 15. stoljeća predstavljale važnu skupinu naručitelja zlatarskih predmeta. One su u drugoj trećini toga stoljeća naručile izradu novih ophodnih križeva, a bratovština sv. Marije dala je izraditi i srebrne pozlaćene aplike (?) za korice svoje matrikule i pozlaćeni kalež. Budući da u Šibeniku u to vrijeme, po svemu sudeći, nije postojala posebna obrtnička bratovština zlatara, oni su bili uključeni u različite bratovštine, koje su izradu zlatarskih radova često povjeravale zlatarima bratimima. Upravo arhivski dokumenti omogućuju praćenje konkretnih narudžbi i njihovih izvršitelja. Tako je bratovština sv. Marije (Gospe od Kaštela) 1436. isplatila svoje bratime, zlatare Ivana Punkovića iz Skradina i Domankuša, za izradu srebrnog pozlaćenog emajliranog ophodnog križa, potom je 1450. podmirila zlatara Karla i njegova suradnika za izradu srebrnih pozlaćenih aplika (?) za korice matrikule, a 1452. djelomično je isplatila svoga bratima, zlatara Šimuna Pomenića iz Trogira, za izradu pozlaćenog kaleža. Druga šibenska bratovština, ona sv. Duha, angažirala je 1444. zlatara Jurja Grubanova iz Klisa za izradu srebrnog pozlaćenog emajliranog križa, ali je za nadzornika radova postavila šibenskog zlatara Pavla Derljanovića, što pak sugerira da je on mogao biti jedan od njezinih bratima. Bratovština sv. Ivana Krstitelja na Brdu povjerila je 1448. izradu pozlaćenog srebrnog križa bratimu i pisaru bratovštine, uglednom zlataru Mateju Pomeniću iz Trogira, dok je promletački orijentirana bratovština sv. Marka svoj križ naručila u Gradu na Lagunama od venecijanskog zlatara Antonija dela Cecha (Zecca?). Nažalost, većina navedenih djela podlegla je zubu vremena, stoga se o njihovu izgledu i novčanoj vrijednosti može suditi isključivo na temelju arhivskih izvora jer se u vezu s navedenim narudžbama može dovesti tek fragment jednog križa.

Ključne riječi: zlatarstvo, šibenske bratovštine, ophodni križevi, kaleži, aplike, 15. stoljeće, Dalmacija, Šibenik

Đurđina Lakošeljac završila je jednopredmetni studij povijesti umjetnosti na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru 2012. Na tom je sveučilištu 2022. obranila, pod mentorstvom danas umirovljenog profesora Emila Hilje, doktorsku disertaciju pod naslovom *Šibensko zlatarstvo 14. i 15. stoljeća*. Na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru zaposlena je od 2017. Predaje kolegije iz umjetnosti razvijenog i kasnog srednjeg vijeka, a u svom istraživačkom radu usmjerena je na umjetnost 14. i 15. stoljeća na području sjeverne i srednje Dalmacije, osobito na zlatarstvo. Publicirala je nekoliko znanstvenih i stručnih radova posvećenih šibenskim, splitskim i zadarskim zlatarskim temama i sudjelovala na nekoliko međunarodnih konferencija, uglavnom s izlaganjima iz područja dalmatinskog zlatarstva. Od 2021. do 2023. surađivala je u institucionalnom projektu Sveučilišta u Zadru *ArtAdria – Likovni i arhitektonski fenomeni istočne obale Jadrana od antike do ranoga novog vijeka*, a trenutno je suradnica u dvama projektima: znanstveno-istraživačkom projektu Sveučilišta u Zadru *TransArt – Umjetnost i granice. Transmisija ideja i utjecaja u mediteranskim pograničnim područjima* i uspostavnom istraživačkom projektu Hrvatske zaklade za znanost *Između atribucijske i tehničke povijesti umjetnosti: monumentalna raspela u Hrvatskoj (13. – 16. stoljeće)*.

Donacija Borisa Baranovića Baila: od prijateljstva do dugogodišnjeg muzejskog dobrotvorstva

Prijateljstvo profesora Slave Grubišića i Borisa Baranovića Baila rezultiralo je brojnim donacijama muzejskih predmeta, koje je Baranović predano tražio i otkupljivao najčešće zato da bi ih poklonio šibenskom muzeju. Ta zajednička agenda dvojice Šibenčana da obogate muzejske zbirke, da ispune povijesne i kolekcijske praznine, da brigu za šibensku baštinu postave na stabilne noge, povezivala ih je i povezuje ih i nakon njihove smrti. Proučavajući donacije koje je Muzej godinama primao, danas možemo sa sigurnošću reći da su neki od najvrednijih muzejskih predmeta baš oni koje je donirao Baranović. Bio je sveučilišni profesor kazališne umjetnosti, scenografije i kostimografije, *professor emeritus* na American University u Washingtonu, DC. Širina njegova interesa ogleda se u raznovrsnosti sakupljenih predmeta. Nakon Baranovićeve smrti, u Muzej je 2024. posredstvom njegovih nasljednika stigla nova donacija. Riječ je o četrdeset osam slika, grafika i karata različite provenijencije i konteksta, koje možemo datirati do 1950. godine, te više od četiri stotine drugih predmeta (komada namještaja, knjiga, predmeta za svakodnevnu upotrebu, različitih kazališnih kurioziteta itd.) i umjetničkih djela novijega datuma.

Ključne riječi: donacija Borisa Baranovića Baila, Muzej grada Šibenika, Slavo Grubišić, Šibenik, kartografija, grafička zbirka

Marina Lambaša, muzejska savjetnica i voditeljica umjetničkih zbirki od 11. stoljeća do početka 20. stoljeća Kulturno-povijesnog odjela Muzeja grada Šibenika. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2004. je diplomirala povijest umjetnosti i informacijske znanosti, smjer muzeologije. Sudjelovala je u izradi scenarija za stalni muzejski postav i u njegovoj realizaciji 2012. godine, te u brojnim drugim muzejskim projektima. Samostalni projekti koji su rezultirali opsežnim katalozima uključuju *Boydellova Shakespearea – Zbirku ilustracija poznatih Shakespeareovih djela poznatih britanskih umjetnika s kraja 18. stoljeća* (2007.), *Interijere Šibenika – Izbor iz zbirke* (2009.), *Lica prošlosti – Portrete iz zbirke Muzeja grada Šibenika od kraja 16. do kraja 19. stoljeća* (2014.) i *Brodolom Mijoka – Probudenu tajnu Murterskog mora* (2018.) te uredništvo opsežne monografije *Mijoka* (2022). Među najznačajnijim suradnjama jesu izložbe *Misterij majstora Fortezze* (2024.), u Galeriji

Klovićevi dvori, i *Šibenik kroz stoljeća* (2016./2017.), održana u sklopu obilježavanja 950 godina od prvog spomena grada Šibenika. Napisala je brojne stručne tekstove za kataloge izložbi i članke u raznim publikacijama, a objavila je i nekoliko znanstvenih radova.

Tomasz Jacek Lis

Kazimierz Wielky University, Bydgoszcz, Poljska | tomlis88@gmail.com

Promjene gradskih elita u dalmatinskim gradovima (1797. – 1918.)

U ovom predavanju bavit ću se procesima koji su se odvijali u gradovima Dalmacije tijekom 19. stoljeća. Početnu točku postavljam u 1797., kada je to područje prvi put došlo pod vlast Habsburške Monarhije, a završetak u 1918., u raspad Austro-Ugarske. Želim pokazati kako su političke promjene utjecale na gradsku elitu – činovnike, poduzetnike, učitelje i druge – u dalmatinskim gradovima tijekom „dugog stoljeća”. Najprije ću utvrditi tko je činio tu elitu, a zatim ću prikazati kako se mijenjala u pogledu porijekla, obrazovanja, zanimanja i političkih i nacionalnih opredjeljenja. U Dalmaciji su promjene koje su u drugim zemljama bile prirodne u velikoj mjeri bile oblikovane državnom politikom različitih sila: austrijskih, francuskih, ponovno austrijskih i na kraju jugoslavenskih. One su imale presudan utjecaj na te procese, što također namjeravam pokazati.

Ključne riječi: gradska elita, 19. stoljeće, društvena povijest, povijest intelektualaca, promjene u povijesti, Habsburška Monarhija, Dalmacija, povijest Jadrana

Dr. sc. Tomasz Jacek Lis (rođen 1988.). Diplomirao je na Odsjeku za povijest Sveučilišta Mikołaja Kopernika u Toruńu (Poljska), na kojemu je 2018. obranio i svoju doktorsku disertaciju. Od 2021. do 2024. radio je kao postdoktorand na Odsjeku za povijest Jagiellonskog sveučilišta. Od 2024. zaposlen je na Odsjeku za povijest Sveučilišta Kazimierza Wielkiego u Bydgoszczu, na kojemu predaje povijest 19. stoljeća. Bavi se društvenom poviješću 19. stoljeća i poviješću Balkanskog poluotoka. Godine 2025. odradio je tromjesečni staž na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Objavljivao je u časopisima u Južnoj Americi, Njemačkoj, Škotskoj i Hrvatskoj. Autor je nekoliko znanstvenih članaka i nekoliko knjiga.

Arhiv Divnić – bilješke o povijesti obiteljskog fonda

U Državnom arhivu u Šibeniku čuva se, pod signaturom HR-DAŠI-162, arhiv šibenske plemićke obitelji Divnić. Nakon osnivanja Sabirnog arhivskog centra u Šibeniku taj je fond 1967. godine preuzet od Muzeja grada Šibenika. Nije cjelovito sačuvan: nedostaju mnogi spisi o genealogiji obitelji, oporuke i ženidbeni ugovori, spisi i razne potvrde o mirazima s obitelji Lučić, kodeksi, rukopisi Frane Divnića i njegova korespondencija s Lučićem, primjerak Šibenskog statuta, dokumenti o privilegijima i povijesti grada i drugo. Unatoč tomu, riječ je o bogatom i značajnom arhivskom fondu, koji broji gotovo četrdeset kutija gradiva. Najveći dio sačuvanih spisa (inventari, imovinsko-pravni sporovi, razni instrumenti) vrijedan je izvor informacija o obiteljskim nekretninama, ali i o unutarnjoj strukturi obiteljskih veza, ženidbenoj strategiji i ostalim poslovima članova obitelji. Iz sačuvanog inventara arhiva iz 1870. godine može se utvrditi sadržaj obiteljskog fonda u drugoj polovici 19. stoljeća, a prema njemu mogu se pratiti i dokumentacijske cjeline koje su, u različitim vremenima i okolnostima, pohranjene na drugim mjestima ili su nestale.

Ključne riječi: arhiv, Divnić, obitelj, fond, povijest, Šibenik, inventar, 19. stoljeće

Nataša Mučalo, viša arhivistica, magistra znanosti iz područja povijesti umjetnosti, od 2009. godine ravnateljica je Državnog arhiva u Šibeniku. Profesionalno je usmjerena na razvoj ustanove i unapređenje arhivske djelatnosti. Osobiti predmeti njezina interesa interpretacije su i objave arhivskih izvora koji se odnose na Šibenik i šibensko područje i projekti istraživanja, digitalizacije i prezentacije arhivskoga gradiva. Posvećena je stručnom i znanstvenom proučavanju arhivskoga gradiva iz razdoblja mletačke uprave u Šibeniku, posebno obiteljskim i osobnim fondovima. Trenutno se bavi obradom i istraživanjem fonda šibenske plemićke obitelji Divnić. Sudjelovala je u radu međunarodnih i domaćih stručnih i znanstvenih skupova kao autorica i članica organizacijskih i programskih odbora. Urednica je nekoliko izdanja, izvršna urednica časopisa *Vjesnik dalmatinskih arhiva – Izvori i prilozi za povijest Dalmacije*, autorica ili koautorica nekoliko izložbi.

Crkva sv. Lovre u Morinjama i njeni patroni u 15. stoljeću

Među spisima Ivana Franje de Serenisa, kancelara šibenskog kneza Fantina de Cha de Pesara, iz prve polovice 40-ih godina 15. stoljeća nalazi se i šest sveščića s procesima koje je zabilježio. U dvama od njih nastupio je i kao „privremeni” kancelar šibenskog biskupa Jurja Šižgorića, pa su ta dva sveščića naslovljena *acta ecclesiastica*. Jedan od tih procesa tiče se spora oko imenovanja svećenika u crkvi sv. Lovre u Morinjama, u šibenskom Donjem polju. Spis o tomu sporu privlači pažnju svojim opsegom: u suvremenom tiskanom izdanju broji čak četrdeset sedam stranica. Daleko važnije od opsega spisa jest to da je riječ o sporu koji se tiče patronatskog prava nad jednom crkvom, što nam pruža jedinstvenu priliku da sagledamo, kroz studiju slučaja, principe upravljanja privatnim crkvama (*Eigenkirche*) u kasnom srednjem vijeku. Slučaj također omogućuje sagledavanje obiteljskih grupa koje je patronatsko pravo vezivalo u jednu zajednicu i načina na koji su se oblikovale i aktivirale društvene mreže među gradskom svjetovnom i crkvenom elitom.

Ključne riječi: crkva sv. Lovre, Morinje, Šibenik, Donje polje, patronatsko pravo, biskupski sud

Antun Nekić rođen je u Zadru 24. listopada 1986. Na Sveučilištu u Zadru završio je jednopredmetni studij povijesti, prvo preddiplomski 2010., onda i diplomski 2012., nakon čega je odmah upisao poslijediplomski doktorski studij Jadran – poveznica među kontinentima, koji je uspješno završio obranom doktorske disertacije pod naslovom *Plemićki rod Tetenj od 13. do sredine 15. stoljeća* u srpnju 2017. Tijekom akademske godine 2014./2015. pohađao je jednogodišnji magistarski studij na Central European University u Budimpešti, gdje je stekao MA titulu na Odsjeku za srednjovjekovne studije (Department of Medieval Studies). Od siječnja 2013. radio je kao asistent, a od prosinca 2017. kao poslijedoktorand na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru. U lipnju 2019. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje docenta, a 2024. u zvanje izvanrednog profesora. Od 2025. radi u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru.

Između rata i bolesti: Šibenik i epidemija kuge u Dalmaciji 1649. – 1650. godine

Epidemije su uvijek izazivale veliki šok kod ljudi jer su utjecale na sve oblike ljudske djelatnosti i općenito ugrožavale egzistenciju pojedinih zajednica, pogotovo onih urbanog karaktera. Među bolestima koje su najteže pogađale društvo svakako je kuga. Ta je bolest kao fenomen istraživana iz različitih perspektiva, a pronašla je svoje mjesto i u domaćoj historiografiji. Najveća pažnja posvećena je najpoznatijoj epidemiji tzv. Crnoj smrti 1346. – 1353., dok su ostale, koliko god bile isto tako razorne, ostale na marginama istraživačkih interesa. Epidemije kuge pogađale su dakako i istočnojadranski prostor. Dubok utjecaj ostavile su tzv. Talijanska kuga, epidemija koja je od 1629. do 1631. zahvatila čitavo Sredozemlje, i kuga koja se u Dalmaciji pojavila 1649./1650. Potonja je, pogodivši i ostale dalmatinske gradove, posebno žestoko poharala Šibenik, kojemu je temeljito promijenila demografsku sliku. Iako je ta epizoda iz povijesti Šibenika poznata, a bila je i predmet suvremenih historiografskih istraživanja, epidemija dosad nije bila detaljno odnosno u cijelosti analizirana unatoč tomu što o njoj postoji bogato arhivsko gradivo u Archivio di Stato di Venezia i u dalmatinskim arhivima. U ovom će izlaganju, uz rekonstrukciju tijeka same epidemije, biti prikazan značaj te kuge za Šibenik, pri čemu će se prvenstvo dati društvenopovijesnom pristupu, ne zanemarujući pritom nezaobilazne demografsku povijest i povijest medicine. Drugim riječima, ova studija slučaja pokušat će dati odgovor na to kako je urbano stanovništvo, zajedno s gradskim i pokrajinskim vlastima, reagiralo na epidemiju, kako ju je preživljavalo i preživjelo i, konačno, kakve je posljedice ostavila na cjelokupno urbano društvo Šibenika. Time će se nastojati stvoriti i temelj za daljnje komparativne analize šireg dalmatinskog područja s obzirom da je uvidom u arhivsko gradivo utvrđeno da postoje podaci i za druge gradove.

Ključne riječi: rani novi vijek, Kandijski rat, epidemija kuge, Mletačka Republika, Dalmacija, Šibenik

Filip Novosel (Zagreb, 1984.) diplomirao je povijest i kroatologiju na Fakultetu hrvatskih studija 2010., stekao MA titulu na Central European University u Budimpešti 2012. te doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2019. Bio je

suradnik na nekoliko domaćih znanstvenih projekata, a trenutno radi kao znanstveni suradnik na Odjelu za ranonovovjekovnu povijest Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu. Znanstveni interes usmjerio je na istraživanje društvene, urbane i vojne povijesti u ranome novom vijeku, prvenstveno na prostoru istočnog Jadrana u kontekstu odnosa s Mletačkom Republikom i relacija sa širim sredozemnim prostorom. Uz sudjelovanje na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima, objavljivanje monografija i radova u znanstvenim i stručnim publikacijama u Hrvatskoj i inozemstvu te održavanje javnih i gostujućih predavanja na fakultetima i u raznim kulturnim institucijama, velik dio svojeg rada posvetio je kritičkoj obradi i objavljivanju arhivske građe nastale u spomenutom razdoblju. Glavni je urednik časopisa *Review of Croatian History* i član uredništva časopisa *Historijski zbornik*. Tajnik je udruge Istraživačka grupa za proučavanje 18. stoljeća u hrvatskim zemljama (IGOS).

Nova domišljanja o templarskoj utvrdi u Šibeniku

Temu upitne templarske vlasti u Šibeniku sredinom 13. stoljeća već su dotaknuli brojni istraživači. Činilo se da ju je definitivno zatvorio Danko Zelić 1999. svojim radom „Templarski castrum u Šibeniku”, u kojemu je ponovio i argumentirao zaključak da su templari podigli utvrđeni blok Sv. Spasa unutar današnje šibenske jezgre i smjestili se u njemu. Izlaganje će predstaviti recentnu tezu o nešto drukčijem prostornom razvoju Šibenika, a potom primjere templarskih utvrda diljem Mediterana i načine njihova funkcioniranja. Na kraju će biti revidirani svi postojeći pisani i grafički izvori, kao i teze istraživača o templarima i templarskoj utvrdi u Šibeniku, u cilju dolaska do novog zaključka.

Ključne riječi: templari, Šibenik, utvrda, 13. stoljeće, urbani razvoj

Josip Pavić diplomirao je povijest i edukaciju povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlen je kao voditelj Odjela za istraživanje i interpretaciju baštine u Tvrđavi kulture Šibenik, javnoj ustanovi koja upravlja trima revitaliziranim tvrđavama i drugom kulturnom infrastrukturom u Šibeniku. Član je Upravnog i Stručnog vijeća te ustanove od njezina osnutka 2016. godine. Trenutno pohađa doktorski studij povijesti na Sveučilištu u Zadru. Autor je i urednik znanstvenih radova, publikacija i izložbi i suautor europskih projekata ili projektnih aktivnosti. Istraživački se bavi fortifikacijskom arhitekturom, njezinim razvojem i ulogom tijekom povijesti, novim načinima interpretacije spomeničke baštine, kulturnim menadžmentom i razvojem publike. Predstavljao je svoj rad i rad ustanove u kojoj radi na brojnim međunarodnim i domaćim konferencijama, skupovima i radionicama.

Titianus inuen. Martinus Ruota Sebenzan F. – Martin Rota Kolunić i Tizian

Tijekom boravka u Veneciji, otprilike između 1565. i 1573., Martin Rota izradio je desetak bakroreza na kojima se kao inventor navodi Tizian. Sačuvan je i jedan nepotpisani bakrorezn portret Tiziana, kojega je autor, sudeći prema grafičkom rukopisu, također Martin Rota. Intrigantno je pitanje: je li između dvojice umjetnika postojao izravni odnos, kakav je, primjerice, posvjedočen između Tiziana i Cornelisa Corta, koji je također izradio niz bakroreza prema slikarevim predlošcima? Za Cortove grafičke prijevode svojih djela Tizian je od venecijanskog senata tražio i dobio privilegije koji su precizno regulirali položaj takvih grafika na tadašnjem tržištu vizualija. Je li se tako nešto dogodilo i s Rotinim grafičkim prijevodima, ili je majstor iz Šibenika svoje bakroreze izrađivao i puštao u optjecaj pod nekim drugim uvjetima? Budući da se Rotini bakrorezn prijevodi Tizianovih radova mogu povezati s onima Cornelisa Corta, Giulija Bonasona i Giulija Sanuta, s pravom se može pretpostaviti da je riječ o kopijama i preradama iz druge ruke, što bi značilo to da šibenskom grafičaru nisu bili na raspolaganju Tizianovi originalni predlošci. Moguće je čak i to da su njegove grafike na onovremenom tržištu vizualija u Veneciji imale ilegalni status. Suočavanje s tim dilemama bitno je za razumijevanje znatnog dijela Rotina grafičkog opusa, procesa njegova nastanka i uloge njegovih izdavača. Rotine grafike izrađene prema Tizianu odražavaju odnose u sustavu cjelokupne grafičke proizvodnje u Veneciji toga vremena, u kojoj reprodukcije djela velikih majstora imaju istaknuto mjesto. Analizom Rotinih bakroreza na kojima se kao inventor navodi Tizian, izlaganje će pokušati ponuditi odgovore na neka od tih pitanja.

Ključne riječi: Martin Rota Kolunić, Tizian, grafičke reprodukcije, Venecija, Cornelis Cort

Milan Pelc rođen je 1958. Diplomirao je 1984. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu povijest umjetnosti i germanistiku. Na tom je fakultetu magistrirao 1988., a doktorirao 1992. Od 1993. zaposlen je u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu, kojemu je bio ravnatelj od 2003. do 2018. Na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predavao je kolegij Teorija

likovnih umjetnosti, a na Studiju dizajna pri Arhitektonskom fakultetu toga sveučilišta kolegij Vizualna kultura. U naslovnom zvanju izvanrednog profesora predavao je na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Od 2024. znanstvenik je *emeritus* na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu.

Neka pitanja kazneno-pravnog položaja žene u srednjovjekovnom Šibeniku

Promišljanjem rješenja dalmatinskog statutarne prava kao mediteranskog i europskog fenomena i istraživanjem glavnih tendencija u regionalnom i kontinentalnom okviru, u radu se nastoje iznaći osobitosti kaznenopravnog položaja žene u srednjovjekovnom Šibeniku na temelju odredbi Šibenskog statuta, statuta (matrikula) šibenskih bratovština, notarskih zapisa i druge značajne arhivske građe. Pri tome se naglasak stavlja na kaznenopravni položaj žene kao počiniteljice ili kao žrtve kaznenih djela poput silovanja, čarobnjaštva, preljuba, ubojstva, uvrede, krađe i drugih kaznenih djela prema odredbama Šibenskog statuta i statuta susjednih gradova, Splita, Trogira i Skradina, kao i onih udaljenijih. Istraživanje podrazumijeva stavljanje tih pravnih akata u širi kontekst pravnih sustava ondašnje Europe. U radu se analizira i položaj žene u kaznenom sustavu srednjovjekovnog Šibenika. Pitanje pravnog položaja žena kao žrtava nasilja i danas je česta tema, što aktualizira Šibenski statut i slične zakone u srednjem vijeku.

Ključne riječi: Šibenski statut, notarski zapisi šibenskih notara, matrikule šibenskih bratovština, kazneno pravo, dalmatinsko statutarne pravo, pravni položaj žene, srednji vijek, kazneni sustav

Prof. dr. sc. Vilma Pezelj redovita je profesorica i pročelnica Katedre za pravnu povijest Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Voditeljica je Stručnog upravnog studija. U razdoblju od 2008. do 2012. obnašala je dužnost prodekanice za znanost, a od 2012. do 2024. dužnost predstojnice Zavoda za pravnu povijest. Rođena je 1969. u Splitu. Na Pravnom fakultetu u Splitu diplomirala je 1992. godine. Poslijediplomski znanstveni studij Pomorsko pravo i pravo mora završila 1998. obranivši magistarsku radnju *Dometi dosadašnjih istraživanja starijeg dalmatinskog pomorskog privatnog prava*. Akademski stupanj doktora znanosti stekla je 2003. godine na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, obranom disertacije pod naslovom *Pravni položaj žene prema statutarne pravu srednjovjekovnih dalmatinskih komuna*. Predaje kolegije Opća pravna povijest, Hrvatska pravna povijest, Povijest hrvatske uprave, Povijest sportskoga prava, izborne kolegije Dalmatinsko statutarne pravo, Pravni položaj žena kroz povijest i druge kolegije. Sudjelovala je na više

desetaka međunarodnih znanstvenih konferencija, objavila je znanstvene radove iz pravne povijesti i znanstvene monografije Pezelj, V., Šarac, M., *Ogledi iz rimskog i dalmatinskog statutarnog pomorskog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2019. godine i Pezelj, V., Šarac, M., *O pravu osoba u rimskom i dalmatinskom statutarnom pravu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2021. godine.

Refleksije o trinaestostoljetnom Šibenskom statutu

U izlaganju se iznose nova promišljanja geneze Šibenskoga statuta u 13. stoljeću, razdoblju koje je ključna faza u oblikovanju prvih dalmatinskih komunalnih zakona. Polazi se od toga da je Šibenik, kao i niz drugih dalmatinskih komuna, posjedovao stariju, danas izgubljenju, verziju statuta još prije 1270. godine, što potvrđuju i pojedini raniji istraživači i relevantni sačuvani izvori. U tom kontekstu izlaganje posebno problematizira intrigantno pitanje identiteta „drugih”, koje je Toma Arhiđakon u svojoj kronici označio kao one gradove koji su, uz Trogirane, uzor za normativno uređenje pojedinih pitanja pronašli u Garganovu Splitskom kapitularu s početka četrdesetih godina 13. stoljeća. Premda uglavnom raspoložemo verzijama statuta dalmatinskih gradova iz 14. stoljeća, radna je pretpostavka da među Tominim „drugima” treba tražiti gradove koji su u drugoj polovici 13. stoljeća bili čvrsto povezani s Bribirskim knezovima, a, uz Split i Trogir, to su primarno Šibenik i Skradin. Iako sačuvana verzija Šibenskoga statuta u organizacijskom i sadržajnom smislu doista slijedi zadarški model, što historiografija ističe još od Ivana Lučića, to ne isključuje mogućnost da je njegova najranija, trinaestostoljetna verzija bila oblikovana pod utjecajem „garganovske tradicije” Splitskog kapitulara, čime se otvara prostor i za kritičko preispitivanje ustaljenoga linearno zamišljenog razvoja Šibenskoga statuta. U skladu sa svim tim, izlaganje identificira dva razvojna pravca u stvaranju prvobitnih gradskih statuta 13. stoljeća: jedan je vezan za gradove pod izrazitim mletačkim utjecajem (Zadar, Dubrovnik, Korčulu), te drugi u kojem su pravne i institucionalne strukture nastajale izvan mletačke političke sfere, a uključuje gradove pod okriljem Bribirskih knezova.

Ključne riječi: Šibenski statut, dalmatinski statuti, geneza statuta, 13. stoljeće, Toma Arhiđakon, Bribirski knezovi

Tomislav Popić izvanredni je profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Doktorirao je 2011. godine. Njegovi znanstveni interesi usmjereni su ponajprije na istraživanje srednjovjekovne političke, pravne i društvene povijesti, s osobitim naglaskom na komunalne zajednice srednjovjekovne Dalmacije u europskom i mediteranskom kontekstu. U trenutačnom istraživačkom radu bavi se različitim aspektima političke kulture dalmatinskih komuna između 13. i 15.

stoljeća, uključujući ulogu strukturane pismenosti u oblikovanju i održavanju odnosa moći. Objavio je tri monografije i više od dvadeset znanstvenih radova i uredio dvije knjige.

Fondovi i zbirke Državnog arhiva u Šibeniku kao izvori za istraživanje povijesti grada Šibenika

U izlaganju se obrađuje arhivsko gradivo koje se čuva u Državnom arhivu u Šibeniku. Kao glavno oruđe u rukama svakoga tko istražuje šibensku povijest, već se nebrojeno puta našlo u bilješkama stručnih i znanstvenih radova, a svojevremeno i u onima prof. Slave Grubišića. Institucionalizirana arhivska djelatnost, koja podrazumijeva sustavno prikupljanje, čuvanje i sređivanje arhivskog gradiva kako bi se omogućila njegova javna uporaba, u Šibeniku traje od 1. siječnja 1968. kada je s radom počeo Sabirni arhivski centar Šibenik kao posebni dislocirani odjel Historijskog arhiva u Zadru. Prva akvizicija, kojom je počelo punjenje tadašnjih skromnih spremišnih kapaciteta, ostvarena je u suradnji s Muzejom grada Šibenika, koji je Sabirnom centru predao nešto više od 90 d/m vrijednog arhivskog gradiva. Sljedeći veliki iskorak u arhivskoj djelatnosti u gradu učinjen je 11. siječnja 2007. kada je osnovan Državni arhiv u Šibeniku. Danas je Arhiv, kao jedan od osamnaest područnih državnih arhiva u Republici Hrvatskoj, nadležan za nadzor i zaštitu dokumentarnog i arhivskog gradiva na području Šibensko-kninske županije. U njemu se danas čuva oko 2 700 d/m arhivskog gradiva raspoređenog u 412 fondova i zbirki. Ovaj rad neće posvetiti pažnju cjelovitom fundusu šibenskog arhiva, već će naglasak staviti samo na gradivo šibenske provenijencije, odnosno na ono koje može poslužiti za rekonstrukciju povijesti grada Šibenika. Kako bi se potencijalni istraživači lakše snalazili, fondovi i zbirke razvrstani su, u skladu s arhivskom razredbom, prema njihovoj sadržaju, odnosno djelatnosti stvaratelja.

Ključne riječi: povijest, istraživanje, stvaratelji, fond, zbirka, arhivsko gradivo, Šibenik, Državni arhiv u Šibeniku

Draženka Požar-Perković rođena je 1976. u Šibeniku. Završila je studij povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2013. stalno je zaposlena u Državnom arhivu u Šibeniku, u kojemu, u zvanju arhivistice, vodi Odjel za zaštitu gradiva i informacijsko-dokumentacijske poslove, koji nadzire rad javnih i privatnih stvaratelja arhivskog i dokumentarnog gradiva na području Šibensko-kninske županije. Višegodišnje iskustvo u neposrednom radu sa stvarateljima i arhivskim gradivom rezultiralo je stručnim radovima, izložbenom djelatnošću i predavanjima.

Ivan Tomko Mrnavić i njegov zagrebački trag

Šibenčanin Ivan Tomko Mrnavić (1580. – 1637.) jedan je od najistaknutijih i najzanimljivijih hrvatskih prelata i intelektualaca svoga doba, autor brojnih historioografskih, hagiografskih i književnih knjiga. Znatan dio života proveo je u Rimu, gdje se etablirao u crkvenim, intelektualnim i aristokratskim krugovima. Istodobno, bio je zagrebački kanonik i naslovni bosanski biskup (koji je živio od zagrebačkog kanonikata). Njegov dolazak u Zagreb urodio je kulturnim transferom kako umjetničkih djela rimskog baroka tako i ideja dalmatinskog ilirizma (topos o nacionalnim svecima). U središtu izlaganja bit će poprsje sv. Stjepana kralja, relikvijar iz Riznice zagrebačke katedrale, koji joj je, na Mrnavićev poticaj, 1635. poklonio kardinal Francesco Barberini, nećak i *vicecancellarius* pape Urbana VIII., veliki mecena. Relikvijar-poprsje sv. Stjepana kralja vrsno je djelo rimske barokne skulpture i zlatarstva. Izradio ga je papin zlatar Francesco Spagna. Model glave atribuirao se Alessandru Algardi, a model postolja Gian Lorenzu Berniniju. Kvaliteta, dimenzije i cijena toga relikvijara svjedoče o Mrnavićevu ugledu kod Barberinija. U radu će biti prikazan i maleni relikvijar sv. pape Gaja iz Riznice zagrebačke katedrale, koji se stilski može datirati u Mrnavićevo vrijeme i atribuirati rimskom zlatarstvu. Iako se o njemu ništa ne zna, njegov je nastanak nezamisliv bez Mrnavića jer je upravo on u Rimu radio na promicanju tog ranokršćanskog pape rodnom iz Dalmacije. U Mrnavićeve hagiografske i ikonografske zasluge za zagrebačku Crkvu treba ubrojiti i početak promicanja sv. Kvirina i bl. Augustina Kažotića kao njenih novih svetaca zaštitnika. O tome svjedoči Mrnavićeva oporuka kojom zagrebačkom biskupu Ergeljskom ostavlja slike te dvojice svetaca, što je najstariji spomen zagrebačkih likovnih djela koja ih prikazuju. Mrnavić je napisao i hagiografiju Augustina Kažotića, koja će biti temelj kasnije hagiografije. Naposljetku, Mrnavićeva baština zaslužna je i za koncept i ikonografiju frontispicija prve tiskane hrvatske povjesnice zagrebačkog kanonika Jurja Rattkaya (1652.).

Ključne riječi: Ivan Tomko Mrnavić, relikvijar-poprsje sv. Stjepana kralja iz Riznice zagrebačke katedrale, Francesco Spagna, Alessandro Algardi, Gian Lorenzo Bernini, relikvijar sv. pape Gaja iz Riznice zagrebačke katedrale, sv. Kvirin, bl. Augustin Kažotić, rimski barok, ranonovovjekovni ilirizam

Daniel Premerl rođen je u Zagrebu 1972. Diplomirao je povijest umjetnosti i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2000. na kojemu je i doktorirao 2009. s temom *Drveni oltari 17. stoljeća u Dalmaciji* pod mentorstvom akademika Radoslava Tomića. Od 2000. zaposlen je u Institutu za povijest umjetnosti (IPU) u Zagrebu, trenutno na radnom mjestu višeg znanstvenog suradnika. Usavršavao se, zahvaljujući istraživačkim stipendijama, na Sveučilištu u Oxfordu (2002./2003.), Sveučilištu Ca' Foscari u Veneciji (2006./2007.) i Sveučilištu Harvard (2014./2015.). Bio je suradnik na znanstvenim projektima Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ) *Likovna umjetnost i komunikacija moći u razdoblju ranoga novoga vijeka (1450. – 1800.): povijesne hrvatske regije na razmeđu Srednje Europe i Mediterana* (2014. – 2018.), koji je vodio dr. sc. Milan Pelc, i *Vizualiziranje nacionalnog: bratovštine i kolegiji Schiavona/Ilira u Italiji i razmjena umjetničkih iskustava s jugoistočnom Europom (15. – 18. st.)* (2015. – 2018.), koji je vodila dr. sc. Jasenka Gudelj. Trenutno vodi znanstveni projekt IPU-a *Između srednje Europe i Mediterana – umjetnička baština kontinentalne Hrvatske u srednjem i ranom novom vijeku* (2023. – 2027.), koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Istražuje umjetnost od 16. do 18. stoljeća u Hrvatskoj i Italiji. Uža područja njegova interesa jesu oltari i oprema crkava, ikonografija, kontekst narudžbe, umjetnička baština Ilirsko-ugarskog kolegija u Bolonji i Bratovštine svetog Jeronima u Rimu. Bibliografija njegovih radova dostupna je na mrežnim stranicama IPU-a i na CRORIS-u.

Djelatnost arhitekta dr. Josipa Slade-Šilovića u Šibeniku i njegovoj okolici

Djelatnost dr. Josipa Slade-Šilovića, jednog od najvažnijih hrvatskih (dalmatinskih) arhitekata i urbanista 19. stoljeća, ostavila je velik trag u Šibeniku i njegovoj okolici. Dr. Slade-Šilović radio je u Skradinu i na Visovcu (projekte novih samostanskih krila), projektirao pravoslavnu crkvu u Drnišu, ispitivao način građenja gata i uređenja zemljišta u Jadrtovcu, popravljao cestu od Drniša do Trogira 1864. U Šibeniku je izgradio zgradu Gradske kavane, u kojoj se nalazila Narodna slavlјanska čitaonica, otvorena 1866. godine, u kojoj su se okupljali domoljubi i gajila narodna, hrvatska riječ. Valja istaknuti da je dr. Josip Slade-Šilović bio domoljub, preporoditelj, visoki intelektualac, doktor filozofije, arhitekture, matematike, koji se bavio književnošću i politikom, jedan je od korifeja hrvatskog narodnog preporoda, osnivača Narodne stranke u Trogiru (Dragazzo, Nodilo, Moretti...), koji su pokrenuli pitanje ujedinjena Dalmacije i Hrvatske. Dakle, ing. Josip Slade-Šilović izuzetna je ličnost u svakom smislu, koja je pripadala, kako on sam kaže, svome slavјanskom rodu, ali i graditeljstvu uvijek zasnovanom na visokim etičkim i moralnim normama. Sudjelovao je u izgradnji i proširenju i drugih zgrada u Šibeniku i obnavljao kuću obitelji Raimondi. Projektirao je Hrvatsko narodno kazalište u Šibeniku, izgrađeno između 1864. i 1870., po uzoru na onodobna talijanska kazališta. U predratnim prilikama sastavio je elaborat pod naslovom *Il Porto navale di Dalmazia*, u kojem razmatra ideju da se na Jadranu izgradi još jedna austrijska ratna luka i smjesti u uvalu Saldun (Trogir). U tom se elaboratu osvrće na glasove u javnosti i na članke u tisku o Šibeniku kao mogućoj ratnoj luci. Naširoko raspravlja o akvatoriju oko Šibenika, no nalazi mu niz nedostataka iz strateških razloga, pa se zalaže za Trogir kao moguću lokaciju naširoko opisujući prednosti trogirskog akvatorija u maritimnom i strateškom pogledu, razlažući pritom čak i balističku problematiku. Ukupno gledano, djelatnost dr. Josipa Slade-Šilovića u Šibeniku i okolici važan je segment hrvatske arhitektonske baštine 19. stoljeća.

Ključne riječi: arhitekt dr. Josip Slade-Šilović, Šibenik, Hrvatsko narodno kazalište, Narodna slavјanska čitaonica, Drniš, Visovac, Skradin, Jadrtovac

Dr. sc. Danka Radić, ekonomistica je turističkog smjera, profesorica engleskog jezika i književnosti, diplomirana povjesničarka umjetnosti, doktorica humanističkih znanosti (povijesti) i muzejska savjetnica. Radila je u Muzeju grada Trogira (1976. – 2016.), vodila Galeriju Cate Dujšin Ribar i bila ravnateljica Hrvatskog pomorskog muzeja Split (2016. – 2020.). Sudjelovala je u organiziranju brojnih izložbi (pisanje predgovora kataloga, likovni i tehnički postavi, likovne kritike i osvrti u novinama i časopisima). Predsjednica je Društva za zaštitu kulturnih dobara Trogira *Radovan*, Ogranka Matice hrvatske u Trogiru i Društva prijatelja kulturne baštine u Splitu. Članica je Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti, Hrvatskog muzejskog društva i Književnog kruga Split. Od upisa povijesne jezgre grada Trogira u UNESCO-ov Popis svjetske baštine 1997. angažirana je kao tajnica Odbora za zaštitu povijesne jezgre Trogira u UNESCO-u (na poslovima koordinacije Hrvatskog povjerenstva za UNESCO u Zagrebu sa sjedištem UNESCO-a u Parizu). Sudjelovala na velikom broju znanstvenih skupova, objavila dvjestotinjak stručnih i znanstvenih radova i trinaest knjiga. Posebno je angažirana na rasvjetljavanju povijesti pomorstva i trogirske heraldike i na promicanju svijesti o potrebi zaštite čovjekova okoliša u njegovom biološkom i kulturološkom aspektu. Dobitnica je nagrade *Donat* za životno djelo.

Šibensko-skradinski kotar između osmanske i mletačke katastarske prakse

Morejski rat (1684. – 1699.) rezultirao je promjenom mletačko-osmanske granice u zaleđu Šibenika na takav način da su se mogle obnoviti stare srednjovjekovne granice Šibenskog kotara, čiji je kopneni dio dotad najvećim dijelom bio pod osmanskom kontrolom. Promjena vlasti rezultirala je i promjenom režima upravljanja tim područjem jer je osmanska vlast taj prostor dodijelila stanovništvu s vlaškim statusom, a sličan je režim, s uspostavom nove stečevine, zadržala i mletačka vlast. To se stanovništvo u mletačkim ranonovovjekovnim izvorima naziva *Morlacchi*, a obilježeno je poluprivilegiranim položajem zahvaljujući kojemu je osmanskim vlastima plaćalo jedinstveni poprieko razrezan porez: fluriju. Filurija se plaćala prema baštinama (bio je to porez koji se plaćao na zemlju, ali se u tom iznosu podrazumijevala i naknada za većinu drugih poreza, poput džizije, tj. glavarine itd.), a te su baštine prežitak srednjovjekovnih zemljišno-proizvodnih kmetskih jedinica zvanih ždrijebovi. Baštine su stoga imale, kao i srednjovjekovni ždrijebovi, standardiziranu površinu od 30 ili 32 gonjaja (hrvatske mjere koja je iznosila 7,11 ili 7,584 ha). Da je tomu bilo tako može se potvrditi raščlambom mletačkih katastara nastalih neposredno nakon Morejskog rata. Naime, obradive površine pojedinih barjaka ili sela u posjedu seljana odgovaraju umnošku broja vlaških baština upisanih u osmanske deftere (1528. – 1604.) s površinom standardiziranog srednjovjekovnog ždrijeba ($N \times 7,584$ ha). Taj omjer temelj je retrogradne i metrološke raščlambe kojom se proučavaju za ovu prigodu odabrani agrarni krajolici Šibensko-skradinskog kotara.

Ključne riječi: Šibensko-skradinski kotar (*Contado di Sebenico e Scardona*), katastar, defter, povijest krajolika, baština, flurija, nova stečevina, selo i čiftlik

Marko Rimac izvanredni je profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, na kojemu predaje ranonovovjekovnu skupinu predmeta. Žarište je njegova znanstvenog djelovanja na proučavanju ranonovovjekovne povijesti dalmatinskog zaleđa, tj. Stare Hrvatske, s naglaskom na povijesti krajolika, povijesti stanovništva, tj. prezimena, povijesti hrvatskog glagoljaštva (hrvatske ćirilice), ratnoj povijesti i pograničnim studijima. U znanstvenom radu služi se izvorima

napisanim na hrvatskom, talijanskom i osmanskome jeziku, a po potrebi i onima na latinskom i njemačkom. Autor je i suautor desetak knjiga i više znanstvenih i stručnih radova.

Dva osebujna Skradinjanina, Ivan Andrović i Lujo Marun: njihove sudbine i prepiska

Fra Lujo Marun (Skradin, 1857. – Knin, 1939.), utemeljitelj starohrvatske arheologije, i Ivan Andrović (Skradin, 1876. – Zagreb, 1954.), publicist i leksikograf, bili su sumještani, obojica rođena u Skradinu. Putovi i zanimanja odveli su ih u različitom smjeru, ali su unatoč tome, po svemu sudeći, ostali u dosta bliskim odnosima. Već od početka stoljeća razmjenjuju pisma, i to traje sve do Marunove smrti, odnosno do njegove oporuke, u kojoj Ivanu Androviću ostavlja veliki dio svoje korespondencije. Sva prepiska ostala je u Marunovoj zaostavštini koja je pohranjena u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. U izlaganju će se kroz prikaz sudbina te dvojice iznimnih Skradinjanina i sadržaj njihovih pisama pokazati u kojoj su mjeri ti odnosi bili zasnovani na podrijetlu obojice iz istoga mjesta, a koliko na praktičnim pitanjima koja su ih povezivala.

Ključne riječi: Lujo Marun, Ivan Andrović, Skradin, korespondencija, oporuka, Knin

Marinko Šišak rođen je 1953. u Dubavicama pored Skradina. U Dubavicama je završio osnovnu školu, a u Šibeniku gimnaziju. Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu upisao je 1973. i na njemu diplomirao 1978. Usporedno je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirao filozofiju i komparativnu književnost. Magisterij znanosti stekao je na Fakultetu političkih znanosti, a doktorat na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Radio je u sportu i upravi (u Gradskom uredu za obrazovanje i kulturu grada Zagreba). Od 1993. do 2018. radio je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu (sada Fakultetu hrvatskih studija). Na njima je obavljao dužnosti pročelnika Odjela za kroatologiju, zamjenika predstojnika Centra za hrvatske studije, voditelja doktorskog studija kroatologije i izvršnog urednika časopisa *Kroatologija*, bio član povjerenstava za obranu doktorskih i diplomskih radova, mentor itd. Izabran je u zvanje višeg znanstvenog suradnika u interdisciplinarnom području znanosti i umjetnosti. Na Hrvatskim studijima predavao je na studijskim smjerovima kroatologije, komunikologije i nastavničke naobrazbe (u preddiplomskoj, diplomskoj i doktorskoj nastavi). Od akademske godine 2009./2010. do 2014./2015. predavao je na Fakultetu filozofije

i religijske kulture. Sudjelovao na više znanstvenih skupova, objavio više znanstvenih radova, te niz recenzija i prikaza u stručnoj periodici (popis njegovih radova dostupan je na Bib.Irb). Objavio je nekoliko knjiga i bio urednik ili priređivač više naslova. Suradnik je *Hrvatskog biografskog leksikona*, *Hrvatske enciklopedije* i *Filozofske enciklopedije* Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža”. Član je mnogih stručnih udruga. Održao je brojna javna predavanja, objavio više tekstova na Trećem programu Hrvatskog radija, sudjelovao u više obrazovnih emisija na Hrvatskoj televiziji i Hrvatskome radiju. Od 2019. predsjednik je Ogranka Matice hrvatske u Skradinu.

Šibenske utvrde na kartama iz prve polovice 16. stoljeća

U izlaganju će se, komparativnom analizom ranije poznatih i novodonesenih kartografskih prikaza iz prve polovice 16. stoljeća, razmotriti prikaz šibenskoga prostora i njegovih obrambenih struktura u kontekstu tadašnjih geopolitičkih okolnosti. Usporedba odabranih karata omogućit će praćenje promjena u organiziranju i prikazu fortifikacijskog sustava Šibenika, osobito u razdoblju intenziviranih osmanско-mletačkih sukoba, te uočavanje načina na koji kartografi bilježe strateške točke i obrambene prioritete. Posebna pozornost posvetit će se tipologiji prikazanih utvrda i njihovim međuodnosima unutar šireg kopnenog prostora i šibenskog akvatorija. Kartografski materijal interpretirat će se uzimajući u obzir povijesne izvore i vojno-obrambene strategije Mletačke Republike, pri čemu će se razmatrati pitanje u kojoj mjeri prikazi odražavaju stanje na terenu, a koliko su u njima prisutni shematski, simbolički ili tek planirani elementi. Komparativnom analizom prikaza u različitim usporedivim mjerilima izdvojiti će se kontinuiteti i diskontinuiteti u prikazu pojedinih utvrda i preciznije sagledati njihova funkcionalna i strateška uloga u obrani grada i zaleđa.

Ključne riječi: 16. stoljeće, fortifikacijska arhitektura, kartografija, Šibenik, osmanско-mletački sukobi, komparativna analiza, geopolitičke promjene

Ana Šverko, znanstvena savjetnica, predstojnica je podružnice Instituta za povijest umjetnosti u Splitu – Centra Cvito Fisković te docentica na Sveučilištu u Splitu. Diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, magistrirala urbanističko projektiranje na University of California, Berkeley, i doktorirala na matičnom fakultetu. Od 1998. do 2011. radila je u Konzervatorskom odjelu Ministarstva kulture u Splitu, nakon čega prelazi u Institut za povijest umjetnosti. Njezina istraživanja povezuju povijest i teoriju arhitekture, zaštitu graditeljske baštine i studije putopisa, s fokusom na istočnom Jadranu i njenoj recepciji u europskom i transatlantskom kontekstu. Dobitnica je Bernard Berenson Fellowship u Villa I Tatti – The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, gdje se bavila renesansnom fortifikacijskom arhitekturom na istočnom Jadranu. Vodila je projekt Hrvatske zaklade za znanost *Grand Tour Dalmatia* (2014. – 2017.), u sklopu kojeg je nastao digitalni arhiv integriran u Time Machine Europe,

i utemeljila program *Otkrivanje Dalmacije* (2014. – danas). Trenutno vodi projekt Hrvatske zaklade za znanost *Travelogues Dalmatia*.

„Mali krug velikih ljudi”: adresati u posvetama i predgovorima u djelima Ivana Tomka Mrnavića

Pod paratekstovima podrazumijevaju se pomoćni tekstovi koji prate glavno djelo i na neki ga način predstavljaju, pa čak i komentiraju i oblikuju. Kao glavni popratni tekstovi uz djela pojavljuju se, između ostalih, i posvete i predgovori: osim što često objašnjavaju razloge koji su autora potaknuli na pisanje, a ponekad opisuju i sam proces nastajanja djela, ti su tekstovi upućeni različitim uglednim ljudima, suvremenicima autora, koji im se na početku svojega djela obraća. Premda interesantni i važni, takvi tekstovi vrlo često nisu u fokusu književnih istraživanja, nego se spominju samo usputno uz osnovni tekst djela. U ovom izlaganju bit će najprije navedena dostupna i sačuvana rukopisna i tiskana djela šibenskog historiografa i književnika Ivana Tomka Mrnavića (1580. – 1637). Potom će biti analizirani posvete i predgovori u njima, s posebnim naglaskom na adresatima kojima su tekstovi upućeni. Identifikacija adresata i njihovih titula i crkvenih ili svjetovnih funkcija ujedno često otkriva i motive obraćanja autora upravo toj osobi. S jedne strane, uspostava mreže adresata otkriva krug ljudi kojima se Mrnavić u svojim djelima obraćao, a neke i osobno poznao, pa se na taj način proširuju i saznanja o njegovu životu i književnom radu. S druge strane, mreža Mrnavićevih adresata može poslužiti i za stvaranje šire slike o kulturno-književnom životu sedamnaestog stoljeća.

Ključne riječi: Ivan Tomko Mrnavić, 17. stoljeće, paratekst, posvete, predgovori, adresati, kulturno-književna povijest

Tamara Tvrtković izvanredna je profesorica na Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na tom je fakultetu 1994. diplomirala klasičnu filologiju, 2000. magistrirala, a 2006. doktorirala. Predavala je latinski i grčki jezik u osnovnoj školi i u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, bila je zaposlena u Hrvatskom institutu za povijest (1999. – 2013.) i na Odjelu za hrvatski latinitet na Fakultetu hrvatskih studija (2013. – 2024.). Autorica je monografija *Između znanosti i bajke – Ivan Tomko Mrnavić* (2008.), *Životopis Petra Berislavića* (2008.), *Filogel ili Smjeholjubac* (2020.) i *Pregled hrvatskog latiniteta od XVII. do XIX. stoljeća* (2024.) Urednica je i jedna od priređivača trosvećanog djela *Zapisnik Franjevačkog samostana u Našicama: Knjiga I. 1739. – 1787.* (2010.), *Knjiga II. 1788. – 1820.*

(2012.) i *Knjiga III. 1821. – 1842.* (2017.), koautorica je sveučilišnog udžbenika *Latinitas iuridica – Latinski za pravnike* te autorica niza znanstvenih članaka i prijevoda. Od 2019. glavna je urednica časopisa *Latina&Graeca*. Dobila je godišnju *Državnu nagradu za znanost* u području humanističkih znanosti 2009.

U sjeni Katedrale: o sakralnom krajobrazu srednjovjekovnog Šibenika

U uvodnom dijelu izlaganja bit će riječi o stanju istraženosti srednjovjekovnog sakralnog krajobraza grada Šibenika, s posebnim osvrtom na doprinose starijih povjesničara – od biskupa Fosca do Slave Grubišića – koji su tu tematiku obrađivali iz perspektive svoga vremena i svojih specifičnih interesa. U povijesnoumjetničkoj historiografiji uočljiva je, štoviše, rekli bismo, i na više načina simptomatična, neravnomjerna raspodjela istraživačke pozornosti između katedrale, s jedne, i svih ostalih šibenskih crkava, s druge strane. U zaključnom dijelu izlaganja nastojat će se tome utvrditi uzroci, a bit će izneseni i argumenti u prilog budućih, sustavnijih, povijesnih i povijesnoumjetničkih istraživanja sakralne topografije Šibenika kao temelja za bolje razumijevanje ne samo vjerskoga, nego i svekolikog urbanog života u srednjem vijeku.

Ključne riječi: Šibenik, srednji vijek, sakralna arhitektura, urbana cjelina, vjerska povijest, urbanistička povijest

Danko Zelić, povjesničar umjetnosti, znanstveni je savjetnik u Institutu za povijest umjetnosti. Diplomirao je 1988. na studiju povijesti umjetnosti i arheologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na matičnom fakultetu magistrirao je 1992. radom *Prostorna organizacija otoka Krka u antici* pod mentorstvom prof. dr. sc. Igora Fiskovića, a doktorirao 1999. radom *Postanak i urbani razvoj Šibenika u srednjem vijeku* također pod mentorstvom prof. dr. Igora Fiskovića. Glavna su područja njegova interesa arhitektura i urbanizam srednjovjekovnih gradova jadranske obale (ponajprije Šibenika, Trogira i Dubrovnika), a istraživanja zasniva na usporednom proučavanju spomenika i arhivske građe iz 15. i 16. stoljeća.

Andrej Žmegač

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb | azmegac@ipu.hr

Sv. Nikola – utvrda kojoj su se divili

Kad je riječ o šibenskoj utvrdi sv. Nikole, danas se redovito ističe originalnost u njezinu oblikovanju i, prema tome, spomeničko značenje, a to potvrđuje i njezino uvrštenje na Popis svjetske baštine. No ovaj put nas zanima zanimljiva činjenica, pravi fenomen, da je ta utvrda još u vrijeme dok je funkcionirala kao utvrda bila isticana kao posebno djelo inženjerskoga uma i već tada kao spomenik. To ne znači da nije bilo primjedbi na njezinu strukturu odnosno funkcionalnost, što je uobičajena sudbina svake utvrde u izvještajima kasnijih stručnjaka. No dominiraju ipak velike pohvale šibenskoj utvrdi, pa će biti prikazan niz takvih povijesnih ocjena od 16. do 19. stoljeća.

Ključne riječi: utvrda sv. Nikole, Šibenik, Mletačka Republika, Giangirolamo Sanmicheli, novi vijek, izvještaji vojnih stručnjaka, izvještaji političkih dužnosnika, spomenik

Andrej Žmegač znanstveni je savjetnik u Institutu za povijest umjetnosti. Doktorirao je temom o bastionskim utvrdama kontinentalne Hrvatske (1997.). Bavi se pretežito profanom graditeljskom baštinom, a u tom sklopu najviše novovjekovnim utvrdama. Povremeno piše i o modernoj arhitekturi i modernom slikarstvu. Vodio je istraživački projekt o inženjeru Antunu Jančiću i kasnim mletačkim fortifikacijama. U okviru toga projekta u Splitu je 2019. organiziran znanstveni skup *Late Venetian fortification*.

Slavo Grubišić na otvorenju izložbe radova Virgilija Nevjestića u dvorani za povremene izložbe Muzeja grada Šibenika 1978. godine (dokumentacija Muzeja grada Šibenika)

Znanstveni skup „U čast Slave Grubišića: Šibenik kroz stoljeća”
održava se pod pokroviteljstvom Grada Šibenika
i Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske

Muzej grada Šibenika

ORGANIZATORI

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Zagrebu,
Odsjek za povijesne znanosti

NAKLADNIK

Muzej grada Šibenika

ZA NAKLADNIKA

Toni Brajković

UREDNICI

Iva Kurelac
Bruno Brakus

LEKTOR

Vilijam Lakić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIPREMA

Ante Filipović Grčić, 2FG studio

TISAK

Kerschoffset d. o. o.

NAKLADA

150

Šibenik, 2026.

ISBN 978-953-6844-99-9

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu
knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr) pod
brojem 991006039444809366.

MUZEJ GRADA ŠIBENIKA
Šibenik City Museum

CROATIAN ACADEMY
OF SCIENCES AND ARTS

HRVATSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

MGŠ

100 godina Muzeja grada Šibenika